

Katedra: Katedra sociálních studií a pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

PACHATEL MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINNOSTI PROPERTY CRIME OFFENDER

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-4019

Autor:

Ivo IVANOV

Podpis:

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, PhD.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
104	23	0	24	17	1 + CD

V Liberci dne: 19. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program Sociální práce)

pro (kandidát): Ivo Ivanov
adresa: Jizerská 6, 466 01 Jablonec nad Nisou
studijní obor (kombinace): Penitenciární péče
Název BP: **Pachatel majetkové trestné činnosti**
Název BP v angličtině: **Property Crime Offender**
Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 1. 4. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Ivo Ivanov

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: PACHATEL MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINNOSTI

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D

Podpis:

Cíl: Popsat pachatele majetkové trestné činnosti, popsát vlivy a skutečnosti, které mohou na pachatele působit (užívání drog, stupeň vzdělání, věk, pohlaví, rodinné vlivy, aj.).

Požadavky: Formulovat teoretická východiska, projektování průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník

Literatura: ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1994.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 2. vyd. Praha: Support, 1996, 304 s. ISBN 80-902164-0-4.

KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004, 254 s.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, 124 s. ISBN 80-901424-7-8.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, J. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2005, 340 s. ISBN 80-7178-771 X.

SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. Liberec, 2009. ISBN 978-80-7372-448-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008, 872 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 3. vyd. Praha: Aspi, 2008, 528 s. ISBN 978-80-7357-377-5.

Čestné prohlášení

Název práce: Pachatel majetkové trestné činnosti

Jméno a příjmení autora: Ivo Ivanov

Osobní číslo: P08000180

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 01. 04. 2011

Ivo Ivanov

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D, který mne svými cennými radami a připomínkami dovedl k finální podobě bakalářské práce a děkuji paní Mgr. Oluši Sochůrkové, která mi velice pomohla při tvorbě praktické části bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Pachatel majetkové trestné činnosti

Jméno a příjmení autora: Ivo Ivanov

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D

Anotace:

Bakalářská práce se zabývala problematikou osobnosti pachatele majetkové trestné činnosti a vycházela z odborné literatury v dané oblasti. Jejím cílem bylo popsat vlivy a skutečnosti, které mohly být příčinou kriminálního jednání pachatelů majetkové trestné činnosti. Práci tvořily dvě stěžejní části. Část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala a objasňovala základní pojmosloví z oblasti majetkové kriminality. Část praktická zjišťovala pomocí dotazníku distribuovaného mezi 50 odsouzených pachatelů majetkové kriminality, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici v Liberci, jaké bylo rodinné prostředí, ve kterém vyrůstali, zda užívali psychotropní látky, jakého dosáhli nejvyššího vzdělání a jejich věk. Dotazník obsahoval i položky, které byly zaměřeny na získání údajů o rodinné kriminální anamnéze pachatelů, a o způsobu, jakým respondenti trávili v období dospívání volný čas. Pomocí metod dotazníkového šetření a analýzy spisové dokumentace se potvrdily stanovené předpoklady. Za významný přínos práce, vzhledem k řešené problematice, je možno považovat skutečnost, že zjištěné údaje, potvrzuje i odborná literatura.

Klíčová slova: alkohol, drogy, hospodářská kriminalita, osobnost pachatele majetkové kriminality, pachatel majetkové kriminality romské národnosti, proces socializace, rodinné prostředí

Title of Bachelor Thesis: Property crime offender

Summary:

My thesis dealt with property crime offender analysis with the help of specialists and experts verified data resources. My thesis objective focused on influences and impetuses leading to the committing property crime.

My thesis consisted of two parts. The first, theoretical part, dealt with property crime terminology and clarified individual terms of this area. The second, practical part was engaged in family background analysis, carried out with the help of a special survey. The survey was filled by fifty prisoners – property crime offenders – who are currently serving jail sentence in Liberec stockade. Survey itself, aimed at property crime offenders age, their family and social background, a drug use and a level of achieved education. The survey contained items dealing with the obtaining data necessary for setting a family background criminal anamnesis and data concerning the ways they spent their leisure time during their adolescence. The survey and its following result analysis helped us significantly to prove the experts and specialists assumed theory and this fact might be considered to be a fundamental contribution to the property crime offender subject matter.

Keywords: alcohol, drugs, economic crime / delinquency, offender profile (profil pachatele je odborný termín), property crime offender, socialization process, family background, property crime offender of Gypsy origin

Obsah	
Úvod	12
I Teoretická část	13
2 Majetková kriminalita	13
2.1 Fenomenologie majetkové kriminality	15
3 Majetková kriminalita – specifika pachatelů romské národnosti	16
3.1 Charakteristika romské minority	16
3.2 Aktuální situace romské minority.....	17
4 Hospodářská, ekonomická a finanční kriminalita	18
4.1 Hospodářská kriminalita.....	18
4.1.1 Charakteristické rysy hospodářské kriminality.....	19
4.2 Ekonomická kriminalita	20
4.3 Finanční kriminalita.....	21
4.4 Fenomenologie hospodářské kriminality.....	22
5 Pachatel majetkové trestné činnosti - osobnost	24
5.1 Činitelé ovlivňující utváření psychiky a osobnosti.....	25
5.1.1 Vnitřní činitelé	25
5.1.2 Vnější činitelé	27
6 Psychologie kriminálního chování	27
6.1 Výskyt kriminálního chování	29
7 Proces socializace	30
7.1 Deficitní socializace	31
7.2 Deviantní socializace	31
7.3 Sociální (zločinecká) depravace	31
8 Činitelé socializačního procesu	32
8.1 Rodina.....	32
8.1.1 Rodinné vazby	33
8.2 Škola	34

8.2.1 Školní prostředí jako rizikový činitel.....	35
8.3 Skupiny, subkultury a hnutí mládeže	37
8.3.1 Vrstevnické party.....	37
8.3.2 Kriminogenní skupiny a subkultury mládeže	38
8.4 Vliv médií.....	39
9 Majetková trestná činnost jako důsledek zneužívání drog	40
9.1 Pojem drogy a jejich členění	40
9.2 Typy závislostí na psychoaktivních látkách	41
9.2.1 Psychická závislost	41
9.2.2 Somatická závislost.....	41
9.2.3 Psychologická závislost	41
9.3 Příčiny vzniku závislosti.....	41
9.3.1 Složení psychoaktivní látky	42
9.3.2 Genetické dispozice	42
9.3.3 Psychické faktory.....	42
10 Alkoholismus.....	43
10.1 Trestná činnost páchaná v souvislosti s alkoholem.....	46
11 Drogové závislosti.....	47
11.1 Psychické a somatické důsledky zneužívání drog.....	49
11.2 Trestná činnost páchaná v souvislosti s užíváním nealkoholových drog	50
12 Prevence majetkové kriminality	51
II Praktická část	53
13 Cíl šetření	53
13.1 Stanovené předpoklady.....	53
13.2 Použité metody	53
13.2.1 Dotazník.....	54
13.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	54

14 Realizace dotazníkového šetření	55
14.1 Faktor věku	55
14.2 Podíl recidivujících pachatelů v celkovém vzorku	55
14.3 Rodinné vlivy	57
14.3.1 Kriminální rodinná anamnéza pachatelů.....	58
14.3.2 Rodinná situace respondentů	59
14.3.3 Vlivy rodinného prostředí	61
14.3.4 Atmosféra v rodinách respondentů	63
14.3.5 Užívání drog – matka respondentů	65
14.3.6 Užívání drog – otec respondentů	67
14.3.7 Abúzus alkoholu - matka respondentů.....	68
14.3.8 Abúzus alkoholu – otec respondentů	70
14.4 Vzdělání respondentů	72
14.5 Přístup respondentů ke studiu	74
14.6 Zájem rodičů o studijní výsledky respondentů	76
14.7 Volný čas respondentů v období dospívání	78
14.8 Volný čas v partě	80
14.9 Důvody vašeho „vstupu“ do party	82
15 Kvalita rodičovského dohledu	84
15.1 Zkušenosti s drogami.....	86
15.2 Důvody páčání trestné činnosti.....	87
15.3 Styky s rodinou během výkonu trestu	89
15.4 Místo pobytu po propuštění z výkonu trestu	90
16 Analýza spisové dokumentace	92
17 Presentace dat z šetření	93
18 Ověření platnosti předpokladů	97
19 Závěr.....	99

20 Navrhovaná opatření	100
21 Seznam použitých zdrojů	102
22 Seznam příloh.....	104

Úvod

Páchání majetkové trestné činnosti je zřejmě staré jako lidstvo samo. Během staletí se měnily jen důvody a okolnosti, které k páchání této trestné činnosti lidi vedly. V dobách středověkých, kdy bylo království české zmítáno nepokoji, byli nejobávanějšími kriminálními živly loupeživí rytíři, kteří mimo jiné přepadávali kupce na cestách a vybírali výpalné v kláštorech.

Zapletal¹ uvádí, že v průběhu 19. století byla v mnohých případech zjištěna zřetelná souvislost mezi cenami potravin, především cenami základních komodit a majetkovou kriminalitou, zejména krádežemi. Při vzestupu ceny obilí stoupaly i počty krádeží a naopak. Tyto poznatky vedly k podpoře tvrzení, že majetková kriminalita úzce souvisí s chudobou a bídou obyvatelstva a mluvilo se o ní jako o „**kriminalitě z nouze**“. V souvislosti s tímto tvrzením by se mohlo jevit jako logické, že s přibývajícím životní úrovní bude mít křivka majetkové kriminality klesající tendenci. Tento předpoklad se však nepotvrdil a společně s ekonomickým rozvojem a s růstem životní úrovně v západoevropských zemích rapidně vzrostla i majetková kriminalita. Často byla interpretována jako „**kriminalita z blahobytu**“.

Naše současná společnost je dle mého názoru ovlivněna škodlivým trendem, a sice „čím více máš, tím lepší jsi člověk“. Tímto způsobem vzniká atraktivní model společenského chování, který zásadně ovlivňuje klima ve společnosti. Tento model pak, kromě jiných faktorů, pochopitelně iniciuje kriminalitu a to zejména majetkovou a hospodářskou. Dalo by se říci, že čím více skýtá společnost „lákaDEL“, tím silnější je motivace a tím i větší pravděpodobnost páchání majetkové kriminality.

Mezi tato soudobá „lákadla“ je nutné zahrnout i drogy, protože důsledkem jejich užívání může být i majetková trestná činnost. Ze své praxe ve vězeňské službě vím, že téměř všichni pachatelé drobných majetkových deliktů, ale nejen těchto, mají nějaké zkušenosti s užíváním drog. Totožné jsou i důvody, proč se tito lidé k majetkové trestné činnosti uchylují. Opatřují si takto finanční prostředky na drogy, neboť běžné zaměstnání s pravidelnou pracovní dobou, není s abúzem psychoaktivních látek slučitelné.

---

¹ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 2004, s. 274

Dle odborných zdrojů není úplná eliminace majetkové kriminality možná. Cílem naší společnosti by tedy mělo být její snížení na nejnižší možnou úroveň. V literatuře jsou nejčastěji zmiňovanými preventivními opatřeními legislativní úpravy a různé typy zabezpečovacích systémů. Opatření proti páčání hospodářské kriminality mají pak ve většině případů charakter legislativní.

Teoretická část této práce si klade za cíl stručné vymezení důležitých pojmů, které souvisí s majetkovou a hospodářskou kriminalitou, osobností pachatele a jeho motivací ke kriminálnímu jednání.

I Teoretická část

2 Majetková kriminalita

Majetková kriminalita, mezi jejíž nejčastější formy patří krádeže, podvody a zpronevěry, se podílí velkou měrou (nejen v ČR) na kriminalitě celkové. Můžeme tedy konstatovat, že vývoj majetkové kriminality značně předurčuje vývoj kriminality celkové. Pro tuto formu kriminality, jak již vyplývá z jejího názvu, je typické, že se pachatel dopouští útoku proti cizímu majetku.

Trestné činy směřující proti majetku, vymezuje podle Novotného² především hlava V., zvláštní části trestního zákona (zák. č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, platný k 1. 1. 2010 – dále jen **trestní zákon**). Majetkovou trestnou činnost můžeme rozdělit do tří skupin.

První skupinu představují trestné činy, jejichž charakteristickou pohnutkou je ziskovost a které směřují k obohacení pachatele. Patří sem především **krádež** (§205), **zpronevěra** (§206), **podvod** (§ 209), **lichva** (§ 218) a další.

Pro druhou skupinu majetkové kriminality je typické jednání poškozovací. Tuto skupinu reprezentují zejména trestné činy **poškozování věřitele** (§ 222), **porušování povinnosti při správě cizího majetku** (§ 220), **poškozování cizí věci** (§ 228) a **zneužívání vlastnictví** (§ 229).

---

² ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 2004, s. 262, 263

Třetí skupinu pak představuje podílnictví (§ 214), kde pachatel především využívá trestné činnosti, kterou páchá jiná osoba. „Až novelou provedenou zákonem č. 134/2002 Sb. bylo do trestního zákona platného do 31. 12. 2009 – 140/1961 Sb. začleněno ustanovení § 252a (nyní § 216) o trestném činu legalizace výnosů z trestné činnosti.“³

Majetkovou kriminalitu je důležité rozlišovat od hospodářské kriminality. „Zatímco majetková kriminalita směřuje proti majetku fyzických i právnických osob,“⁴ je hospodářskou kriminalitou podle Chmelíka⁵:

- a) *kriminalita zaměřená proti hospodářskému řádu a jeho fungování, při které dochází i ke zneužívání hospodářských nástrojů (např. směnek a šeků) nebo*
- b) *veškerá kriminalita pachatelů činných v hospodářském životě společnosti, v členění: **trestné činy proti státním financím** (např. daňové trestné činy, padělání peněz), **proti národnímu hospodářství** (např. neoprávněné podnikání), **proti podniku ve významu largo sensu** (např. nekalá soutěž) a **proti veřejnosti** (např. poškozování spotřebitele) nebo*
- c) *veškerá kriminalita vyskytující se v oblasti ekonomiky a pak sem spadají nejen trestné činy podle hlavy VI. zvláštní části trestního zákona, ale i trestné činy proti majetku uvedené v hlavě V. zvláštní části trestního zákona, pokud se realizují v ekonomice (a nejen proti jednotlivci), dále zpravidla zhárství, úplatkářství úředníka rozhodujícího v hospodářských záležitostech atd.*

Hospodářské trestné činy jsou vymezeny především v hlavě VI., druhé části trestního zákona - zvláštní části. Jsou rozděleny na **trestné činy proti měně a platebním prostředkům, trestné činy daňové, poplatkové a devizové, trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou a trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu.**

---

³ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 2004, s. 263

⁴ ZAPLETAL, J., NOVOTNÝ, O. *Kriminologie*. 2004, s. 263

⁵ CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. 2005, s. 10, 11

2.1 Fenomenologie majetkové kriminality

Majetková trestná činnost je v převážné míře páchána osobami mužského pohlaví. Policejní statistiky z roku 2009 také potvrzují, že více než polovina recidivujících pachatelů recidivuje právě při páchání majetkové trestné činnosti (58,5 %), přičemž u krádeží prostých je to 65 %, u krádeží věcí z automobilů činí podíl recidivujících 69 % a u krádeží vloupáním 54 %. U kriminality hospodářské se pak recidivující pachatelé podíleli 35 %.

Děti a mladiství pachatelé se dopouštějí převážně krádeží prostých. Velká část z nich se pak řadí do kategorie přestupků, ve kterých způsobená škoda nepřesahuje 5 tis. Kč.

Z policejních statistik dále vyplývá ⁶, že počet trestných činů majetkové kriminality činí za rok 2009 celkem 212 168. Toto číslo je nejnižší za posledních deset let. Celkový počet zjištěných krádeží vloupáním je 54 848 skutků. Mírně vzrostl počet krádeží vloupáním do bytů (na 4 826 skutků) a počet krádeží vloupáním do obchodů (na 4 336 skutků).

Počet krádeží prostých v roce 2009 činil 138 369 skutků, z toho 36,5 % z celkového počtu bylo spácháno v Praze. Mírně vzrostl počet kapesních krádeží (na 18.641 skutků). Více jak polovina veškerých kapesních krádeží byla spáchána v Praze.

V roce 2009 činil počet krádeží dvoustopých motorových vozidel v ČR celkem 13 954 skutků. To je proti roku 2008 o 22,5 % méně. K poklesu došlo i u krádeží věcí z automobilů, a to na 46 613 skutků (tato forma krádeží patří k nejčastěji se vyskytujícím). Počet krádeží součástek motorových vozidel však meziročně vzrostl na 7 099 skutků. Přestože měla trestná činnost v roce 2009 klesající tendenci, její objasněnost můžeme označit za nízkou a dlouhodobě stávající na zhruba stejné úrovni. U krádeží dvoustopých motorových vozidel se objasněnost pohybuje kolem 16 %, u krádeží věcí z automobilů a krádeží součástek automobilů zpravidla objasněnost nepřekročí 10 %.

Nezanedbatelnou část majetkové kriminality tvoří také krádeže a podvody, kterých se pomocí různých legend na seniorech dopouštějí převážně organizované skupiny osob olašských Romů pocházejících z České republiky a Slovenska.

V rámci kriminality páchané na movitém kulturním dědictví, jsou i nadále napadány církevní objekty a kulturně-historické předměty ve volném terénu. *Státní objekty v památkové péči jsou chráněny bezpečnostními zařízeními ve spolupráci s Policií ČR, což podstatně*

---

⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

eliminuje činnost potencionálních pachatelů. Největším problémem je latence výskytu padělaných uměleckých předmětů a s tím spojená činnost znalecké lobby, vykrádání archeologických lokalit, dále pak depozitářů, archivů a knihoven. Trvalým problémem je nelegální vývoz a pak navracení odcizených uměleckých památek ze zahraničí. Za zmínku stojí skutečnost, že na trhu se starožitnostmi se začínají objevovat umělecké předměty odcizené na počátku devadesátých let“.⁷

3 Majetková kriminalita – specifika pachatelů romské národnosti

Cílem této kapitoly není podat procentuální přehled o tom, kolik majetkových deliktů spáchají příslušníci romského etnika, ale stručně charakterizovat tuto minoritu a pokusit se objektivně vymezit důvody, proč se tito lidé hůře adaptují a následně i problematičtěji začleňují do společnosti, a proč se v tak velké míře dopouštějí páchaní majetkové trestné činnosti.

3.1 Charakteristika romské minority

Vágnerová⁸ uvádí, že počet Romů v České republice je odhadován přibližně na 3 % populace. Toto číslo je zřejmě vyšší, neboť ne všichni příslušníci romského etnika se k němu oficiálně hlásí.

Jistým specifikem je mimo jiné i věkové složení romské komunity. Je charakteristická nízkým průměrným věkem; největší část tvoří děti, starých lidí je relativně malý počet. Za hlavní příčinu této skutečnosti lze považovat, kromě vysoké porodnosti, i špatný zdravotní stav této populace daný jejich životním stylem.

Dalším specifickým rysem romského společenství je hierarchické uspořádání patriarchálního charakteru. Romové chovají značnou úctu ke starým lidem, resp. ke svým předkům obecně. Skutečnost, že Romové mívají obvykle větší počet dětí, než jsou schopni uživit, vyvolává v majoritní společnosti dojem, že nemají dostatečnou úroveň sociální inteligence a morálky.

---

⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 674, 675

Romská menšina je tvořena několika relativně dost odlišnými podskupinami. Ty se vzájemně liší zvyklostmi i rozdílným životním stylem. „V naprosté většině (v 80 %) jde o slovenské Romy, tj. Romungry, v 10 % jde o olašské Romy a zbytek je heterogenní.“⁹

3.2 Aktuální situace romské minority

V současné době lze říci, že mnohé romské rodiny mají stejnou nebo obdobnou materiální úroveň jako je průměr majoritní společnosti. Utvořila se i romská intelektuální elita, i romští podnikatelé, kteří zbohatli velice rozmanitými aktivitami. Největším problémem však nejsou tyto výše jmenované skupiny, ale za zdroj konfliktů Vágnerová považuje skupinu nepřízřivých Romů, kteří žijí na nízké sociální úrovni. Jedná se o skupinu natolik nápadnou, že se na jejím základě vytvářejí představy o celém etniku a udržují se tím nepříznivé názorové stereotypy.

Za špatnou situaci, ve které se většina romských rodin ocitá, nelze označit konkrétního viníka. Na vysoké nezaměstnanosti Romů se podílí nízká úroveň vzdělání a také jejich slabá pracovní morálka a relativní nespolehlivost. Školní docházka a studium všeobecně vyžaduje plánování a soustředění se na dlouhodobé cíle. Romové často plánovat nedokážou a hodnoty spočívající v časově vzdálených horizontech pro ně nemají potřebnou atraktivitu. Bohužel školu chápou jako instituci, která není nositelem jejich kultury a vyvolává jejich nedůvěru. Pokud jsou rodiče nedostatečně vzdělaní, vytvářejí tím špatný příklad i pro své děti, které je berou za vzor, jemuž se chtějí i ony podobat. Nevzdělanost je tedy dítětem chápána jako přirozený standard a je těžké, ne – li nemožné, je přesvědčit o opaku.

Romům, kteří jsou delší dobu mimo pracovní proces, hrozí mimo jiné i ztráta základních sociálních návyků. Zvykají si na zahálku a stávají se stále více závislými na sociální podpoře, event. na jiných způsobech obživy (např. trestná činnost). Tyto návyky se pak lehce přenášejí na další generace mladých Romů, kteří tuto pracovní „neaktivitu“ považují za zcela běžný způsob života.

„Kriminalita romské menšiny je sice značná, ale odpovídá světovému standardu kriminality menšin, který je ve srovnání s majoritní populací přibližně čtyřnásobný.

---

⁹ ŠOTOLOVÁ in VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 675

*Negativním důsledkem této skutečnosti je vytvoření normy, podle níž je v romské komunitě zcela běžné, že je některý člen rodiny ve výkonu trestu. Z pohledu mladistvých to může být dokonce chápáno jako důkaz mužnosti. Velkým problémem romské menšiny je rovněž výrazně narůstající počet uživatelů drog.*¹⁰

Pokud shrnu veškeré výše zmiňované faktory, pak se mi jako nejúčinnější prevence proti zvyšování romské kriminality jeví **podpora vzdělávání**. Důležitá je v tomto ohledu především osvěta rodičů.

Působení na romskou mládež – smysluplné trávení volného času, různé protidrogové programy na školách.

4 Hospodářská, ekonomická a finanční kriminalita

4.1 Hospodářská kriminalita

Hospodářská kriminalita je aktuálním, závažným celospolečenským jevem. Jejím příznačným rysem je **latence**, což znamená, že se jedná o kriminalitu skrytou, kterou je třeba vyhledávat. Z části je oznamována kontrolními orgány nebo i občany.

Pro tento druh kriminality zavedl do kriminologie v roce 1941 E. H. Sutherland označení „kriminalita bílých límečků“ (*White collar crime and blue collar crime*) Uvádí: „*hospodářský zločin je jednání, které spáchala vážená, vysoce společensky postavená osoba v rámci svého povolání, využívajíc důvěry vyplývající z jejího vysokého sociálního statusu a prestiže, náležející k této společenské vrstvě*“.¹¹

Na základě této teorie pak F. Hertug v roce 1950 definoval kriminalitu bílých límečků jako porušení hospodářského zákona, které je páchané pro finanční zisk, a to firmou, s její pomocí, nebo prostřednictvím jejich pracovníků při plnění její obchodní činnosti.

V minulosti do kategorie hospodářské kriminality patřila řada trestných činů, nazývaných **rozkrádáním majetku v socialistickém vlastnictví, defraudace, devizové machinace** apod.

---

¹⁰ FRIŠTENSKÁ, MOULISOVÁ in VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 676

¹¹ CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. 2005, s. 21

„Polistopadové období“ nemohlo připravit rozvoji hospodářské kriminality snad lepší podmínky. K tomu přispěl především proces privatizace, který skýtal nebývalé možnosti. S novou dobou pak přišly i nové způsoby zločinného obohacování např. daňové úniky, „tunelování“, či praxe takzvaných „bílých koní“.

4.1.1 Charakteristické rysy hospodářské kriminality

Chmelík¹² uvádí, že subjekty, které jsou při vyšetřování hospodářské trestné činnosti prověřovány, bývají často firmy, ve většině případů pak obchodní společnosti, ať již v pozici pachatele či poškozeného. Podle českého práva nemůže být pachatelem firma jako taková, ale pouze konkrétní fyzická osoba. Postih konkrétního pachatele může být v některých případech komplikovaný, zvláště jedná – li se o rozhodnutí kolektivního orgánu, jakým je například dozorčí rada u obchodní společnosti apod. Skutečnost, že kolektivní orgán rozhoduje „společně“ však neznamena, že jednotliví jeho členové nejsou trestně postižitelní.

Škody, které vznikají páčáním hospodářské kriminality, bývají v porovnání s kriminalitou obecnou vyšší. Při zjišťování škod se zpravidla nelze obejít bez znaleckých posudků a odborných vyjádření. Tento postup vyžadují zejména složité případy, ve kterých se jedná o machinace s cennými papíry, jejich deriváty, apod.

Nelze opomenout existenci různých druhů zákonem stanovené nebo uznávané mlčenlivosti. Nečastěji se s ní můžeme setkat v daňových řízeních nebo v podobě bankovního tajemství, či zákonné mlčenlivosti daňových poradců a notářů.

Dalším charakteristickým rysem je mezinárodní prvek. Buď se jedná o zahraniční osoby, které na našem území podnikají přímo a zakládají firmy podle českého obchodního práva, nebo se různými formami podílejí na řízení obchodních společností. V této souvislosti se hovoří o možném pronikání zahraničních mafií a jejich nelegálně získaného kapitálu do naší ekonomiky.

Pro hospodářskou kriminalitu je ovšem typické i propojení s obecnou kriminalitou, provázanost s organizovaným zločinem a zneužívání informačních technologií. Toto je patrné zejména z případů tzv. fakturačních podvodů a podvodů s lehkými topnými oleji a lihem, kde dochází k odstraňování „nepohodlných podnikatelů“ či tzv. „bílých koní“.

---

¹² CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. 2005, s. 21

Ke zneužívání informačních technologií dochází i v případech tzv. „měnových zločinů“, což je padělání peněz, platebních karet, směnek apod.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti lze konstatovat, že tradiční dělení kriminality pouze na obecnou a hospodářskou není v současné době již zcela vyhovující. U případů, které vykazují nejvyšší stupeň společenské nebezpečnosti, by bylo vhodnější mluvit o závažné organizované kriminalitě s ekonomickými prvky.

4.2 Ekonomická kriminalita

Základem pro vydefinování těchto pojmů Chmelík uvádí ekonomii. Tato věda o činnostech, které se týkají výroby a směny statků, dále zkoumá, jak různé společnosti nakládají s omezenými zdroji k výrobě užitečných komodit a jak se tyto zdroje dále rozdělují mezi různé skupiny ve společnosti. Systémy, v jejichž rámci pak tyto ekonomické vztahy probíhají, označujeme ekonomikou, kterou můžeme dále rozdělit podle různých kritérií, např. na plánovitou, tržní, ekonomiku rozvojových zemí apod. **Chmelík¹³ dělí v tomto případě ekonomiky z pohledu sociálně patologických jevů**, podle kterých lze ekonomický systém rozdělit, do tří základních oblastí:

1. *ekonomiky legální, působící v běžném právním prostředí,*
2. *ekonomiky stínové (šedé), tedy takové, které sice působí v právním prostředí, ale v některých jevech se z tohoto právního prostředí již vymykají a působí kontraproduktivně,*
3. *ekonomiky ilegální, černé ekonomiky, tedy takové, které zcela působí mimo právní a společenský rámec, který porušují již svou vlastní existencí. Sem patří obecně známý fenomén „praní špinavých peněz“. Odhaduje se, že tento druh „ekonomiky“ přináší ztráty v národním hospodářství státu, kde černá ekonomika má volné pole působnosti, v řádech miliard korun.*

Znak, který je pro všechny tři tyto ekonomiky společný, je zisk. Pro „černou ekonomiku“, která se také označuje jako nelegální, je typickým znakem kriminogenní prostředí. V tomto

---

¹³ CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. 2005, s. 20

prostředí jsou pak vytvářeny podmínky nebo jsou přímo páchána kriminální jednání. Z tohoto pohledu **Chmelík¹⁴ rozlišuje dva základní typy kriminality:**

1. trestné činy s nepřímým dopadem na ekonomiku. Jedná se zejména o „majetkovou kriminalitu“, a to v obecném slova smyslu, která zahrnuje i rámec hospodářské kriminality,
2. trestné činy, které přímo atakují ekonomiku, označované obvykle jako ekonomická kriminalita. Označení „finanční kriminalita“ je podle Chmelíka nesprávné.

Přes velké množství definicí a názorů na vymezení pojmu „hospodářská a ekonomická kriminalita“ lze konstatovat, že hospodářská a ekonomická kriminalita jsou synonyma a pojem hospodářská kriminalita je užíván zejména v České republice, zatímco pojem ekonomická kriminalita je typický spíše pro zahraniční prameny.

4.3 Finanční kriminalita

Specifický pojem je **kriminalita finanční**. O této kriminalitě se hovoří jako o kriminálním jednání ve sféře **bankovních a finančních institucí, na kapitálovém trhu, – formou krácení příjmů sociálního a zdravotního pojištění, krácení příjmů státu na daních a jiných povinných platbách, padělání peněz, šeků a jiných platebních instrumentů.**

Šámal in Chmelík¹⁵ uvádí, že finanční kriminalita představuje jednu z nejdůležitějších oblastí hospodářské kriminality a definuje ji jako trestnou činnost směřující proti fungování bankovního systému, kapitálového trhu a finančních institucí, zejména bank, burz, investičních společností a investičních fondů, pojišťoven a dalších finančních institucí, jež mají v rámci tržního hospodářství mimořádně významnou roli, neboť do značné míry určují dynamiku hospodářského vývoje.

Za hlavní specifikum finanční kriminality, kterým se odlišuje od kriminality hospodářské považujeme to, že finanční kriminalita se dotýká pouze specifické oblasti hospodářství, tj.

---

¹⁴ CHMELÍK, J. *Úvod do hospodářské kriminality*. 2005, s. 25

¹⁵ ŠÁMAL, P. in CHMELÍK, J. *Úvod do hospodářské kriminality*. 2005, s. 25

peněz včetně cenných papírů, jako věci, kterou lze snadno zcizit a vzápětí snadno jako vlastní uplatnit na trhu. Dalším specifickým je to, že pracuje zásadně s cizími prostředky.

Při porovnání obsahu hospodářské a finanční kriminality, bychom nutně dospěli k závěru, že hospodářská kriminalita má s finanční kriminalitou řadu společných znaků.

Jsou to například:

- **vysoká latence,**
- **variabilnost a dynamičnost** (pachatelé se velmi rychle přizpůsobují aktuální situaci, právnímu systému, který případně dokáží využít ve svůj prospěch),
- **konspirativní charakter trestné činnosti** (jde vesměs o vysoce kvalifikované pachatele, pracující s týmy odborníků),
- **mezinárodní propojení** (zisk realizovaný z trestné činnosti, pokud není prostředkem investic, směřuje zpravidla do zahraničních peněžních ústavů, které zaručují vysokou anonymitu vkladatelů),
- **propojenost na mezinárodní organizovaný zločin.**

Ať už se jedná o kriminalitu hospodářskou nebo finanční, je prokazování velmi složité a vyžaduje široké znalosti jednak z oblasti trestního práva, ale zejména práva obchodního, finančního, občanského apod. Mezi využívané důkazní prostředky k odhalování a vyšetřování vůbec patří svědecké výpovědi, listinné důkazy a finančně náročné znalecké posudky z oboru ekonomie.

4.4 Fenomenologie hospodářské kriminality

Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2009¹⁶ uvádí, že hospodářská kriminalita klesla v roce 2009 o 8,3 %, což je celkem na 29 774 skutků. Poklesl také počet úvěrových podvodů - na 5 196 skutků, z toho 2 993 skutků bylo trestných činů zpronevěry. Snížil se také počet trestných činů kráčení daně (na 574 skutků), kdy škody vzniklé kráčením daní dosáhly výše 2,78 mld. Kč.

---

¹⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

Na stejné úrovni je počet zjištěných podvodů (celkem se jedná o 4 873 skutků) a neoprávněné držení platební karty (8 113 skutků). Počet trestných činů padělání a pozměňování peněz vzrostl na celkový počet 2 762 skutků.

Formy páchaní hospodářské trestné činnosti jsou velice rozmanité. Jedná se o celou oblast podnikání (úpadkové delikty, správa cizího majetku, apod.), čerpání dotací, úvěrů, subvencí, oblast pojišťovnictví a podvody. Ze statistického hlediska jsou nejčtenější delikty pojistné a zejména úvěrové podvody ve všech svých formách (od nejjednodušších manipulací u spotřebitelských úvěrů, po machinace s hodnotou zástav u investičních úvěrů).

Hospodářské trestné činy představují v dlouhodobém časovém horizontu přibližně desetinu veškerých trestných činů (9 % v roce 2009), které jsou příčinou více jak 60 % evidované celkové škody. Závažná hospodářská kriminalita nadále ohrožuje řádné fungování ekonomických procesů v České republice.

V roce 2009 bylo Policií ČR, konkrétně Útvarem pro odhalování korupce a finanční kriminality SKPV (dále jen „ÚOKFK“) obviněno v 93 případech celkem 207 osob. Škoda uvedená v usneseních o zahájení trestního stíhání dosáhla výše 3,93 mld. Kč. V roce 2008 bylo v 81 případech obviněno 241 osob a škoda uvedená v usneseních o zahájení trestního stíhání dosáhla výše 2,75 mld. Kč.

Z tohoto celkového počtu připadlo 31 skutků na trestný čin krácení daně s 89 obviněnými a škodou 1,88 mld. Kč. Uvedené údaje mj. dokládají, že daňová kriminalita měla i v roce 2009 největší podíl na celkové vzniklé škodě.

„Celková bezpečnostní situace se z pohledu případů hospodářské kriminality na ÚOKFK v roce 2009 zásadním způsobem nelišila. Na prvním místě, co do četnosti zastoupení, zůstalo prověřování a vyšetřování trestné činnosti zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, následují podvody, úvěrové podvody a pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě. V roce 2009 útvar zaznamenal i velký počet prověřování trestného činu porušování povinností při správě cizího majetku“.¹⁷

---

¹⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

5 Pachatel majetkové trestné činnosti - osobnost

Názory na vymezení a vystižení pojmu „osobnost“, se u jednotlivých autorů liší. Vágnerová¹⁸ o osobnosti hovoří jako o komplexním a relativně stabilním systému, který funguje jako celek, skládá se z propojených somatických a psychických vlastností a projevuje se v reakcích na různé podněty a situace.

Švingalová¹⁹ uvádí, *„že osobnost je specificky lidské dynamické uspořádání duševního života, je to bio – psycho – sociální jednota (interakce psychických, somatických a sociálních jevů), syntéza všeho původního (zděděného, vrozeného) a získaného (osvojeného během individuálního vývoje, zejména v průběhu socializačního procesu).“*

Podstatnou charakteristikou osobnosti je její specifčnost a typičnost pro daného jednotlivce, která se projevuje jako chování, jednání a sebeuvědomování. Lze říci, že se jedná o organizovaný, integrovaný celek ve kterém jsou jednotlivé části vzájemně propojené a ovlivňují se. Osobnost a její struktura je relativně stálá, je však otevřena vůči formativním vlivům.

„Osobnost a psychika člověka se utvářejí v interakci s prostředím. K jejich poznání a pochopení je nevyhnutelné sledovat podmínky a vlivy, které na ně působí od narození po současnost“.

Činitelé, kteří mají vliv na utváření a vývoj psychiky či osobnosti nepůsobí izolovaně, ale ve vzájemné souvislosti.

Lze je rozdělit do tří skupin:

1. **vnitřní činitelé** (biologičtí, endogenní),
2. **vnější činitelé** (exogenní),
3. **vlastní činnost člověka** (především hra, práce, učení, zájmové činnosti).

---

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie osobnosti*. 2010, s. 13

¹⁹ ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie II. díl-psychologie osobnosti*. 2006, s. 9

5.1 Činitelé ovlivňující utváření psychiky a osobnosti

5.1.1 Vnitřní činitelé

Do této skupiny patří stavba, činnost a stupeň vývoje nervové soustavy. Na psychiku člověka má nervová soustava (její stavba a činnost) výrazný vliv. Švingalová²⁰ uvádí některé případy propojení psychiky s nervovou soustavou:

„snížení funkčních schopností mozku (útlum narkotiky, únava, ospalost) mění i psychickou činnost. Objevují se poruchy pozornosti, myšlení, vnímání, zhoršuje se paměť, oslabuje se nebo vyřazuje vůle,

kvalita mozku a jeho vývoje, je určující i pro kvalitu duševní činnosti. Do této skupiny zahrnujeme vrozené nebo získané defekty mozku (*např. mikrocefalie, makrocefalie, atrofie mozku, poškození mozku zraněním, intoxikací*). *Vrozené poruchy stavby a činnosti mozku jsou doprovázeny poruchou rozumových schopností – oligofrenií, získané poruchy od 2 let věku jsou provázeny demencí,*

intoxikace organismu některými látkami (alkoholem aj. drogami) vyvolávají psychické změny (*změny nálad, myšlení, vnímání, snížení až ztrátu zábran,*

poruchy periferní nervové soustavy, zejména receptorů, způsobují poruchy v duševním životě (*např. ve vnímání, představivosti, emocích, sebehodnocení apod.*).“

Žlázy s vnitřní sekrecí jsou orgány, které vylučují hormony přímo do krve, výrazně ovlivňují nervovou a tím i psychickou činnost. Dysfunkce těchto žláz způsobuje biochemické změny v organismu „*které postihují i fyziologii mozku a vyvolávají vedle somatických poruch (od lehčích až po těžké deformace organismu, které mohou potom sekundárně ovlivňovat i psychiku) i poruchy duševní činnosti*“.²¹

---

²⁰ ŠVINGALOVÁ, D. Kapitoly z psychologie II. díl-psychologie osobnosti. 2006, s. 11

²¹ ŠVINGALOVÁ, D. Kapitoly z psychologie II. díl-psychologie osobnosti. 2006, s. 11

Dědičnost a vrozenost

*„Dědičnost znamená přenos vlastností z jedné generace na druhou. Soubor předaných genů vytváří **genotyp**, vrozený komplex zděděných vlastností (barvy očí, stavby těla a činnosti nervové soustavy).*

Zajímavá je též definice profesora Sirkse²², který dědičnost definuje jako jev, kdy se organismy a jejich pohlavní cestou vzniklé potomstvo shodují ve schopnosti reagovat na podobné životní podmínky podobným způsobem.

Zděděné dispozice (**genotyp**) však mohou být výrazně ovlivněny vlivy prostředí (**fenotyp**), zejména pak výchovou. Černý²³ hovoří o tom, že znaky fenotypu se vytvářejí ve vzájemné interakci genotypu, fenotypu a vnějšího prostředí. Během výchovy může dojít jednak k obohacení genotypu, ale i k jeho ochuzení – některé vlohy se nerozvinou vlivem nepříznivého prostředí.

Vrozenost Švingalová²⁴ definuje jako soubor toho, co si jedinec přináší na svět především z období nitroděložního vývoje (prenatálního období), ale také z období perinatálního (během porodu) a krátce postnatálního (krátce po porodu) v negenové podobě – např. vrozené vývojové vady srdce, končetin apod.

Nakonečný²⁵ uvádí, že dědičnost psychických vlastností je daleko méně prozkoumána než dědičnost vlastností tělesných.

Je tedy zřejmé, že prokázat vliv dědičnosti na páchání majetkové trestné činnosti by bylo velice obtížné, ale je ověřeno, že výrazně dědičnost ovlivňuje temperament (dispozice ke vzrušivosti) a nezanedbatelný vliv má dědičnost na inteligenci.

V této souvislosti, uvádím **poruchu osobnosti** jako činitele, který může mít výrazný vliv na sklony ke kriminálnímu chování. Faktory, které mohou ovlivnit vznik poruchy, jsou dle Vágnerové²⁶ biologického i psychosociálního charakteru. Jedná se o soubor zděděných dispozic, vývojově podmíněných výkyvů i sociálních zátěží. Jestliže je některá z uvedených

---

²² SIRKS, M., J. in ČERNÝ, M. *Rodina a dědičnost*. 1971, s. 33

²³ ČERNÝ, M. *Rodina a dědičnost*. 1971, s. 36

²⁴ ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie II. díl-psychologie osobnosti*. 2006, s. 12

²⁵ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2009, s. 48, 49

²⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 514

složek dostatečně silná, může vyvolat poruchu. Předpokládá se, že biologické faktory jsou určující při vzniku **asociální, hraniční a schizoidní** poruchy osobnosti, zatímco **anankastická, závislá a narcistická** porucha může více záviset na vlivech prostředí, především rodinného.

Poruchy osobnosti se projevují odlišností kognitivních funkcí, emočního prožívání a poruchami chování. Především zmiňujeme **disociální** (asociální) poruchu osobnosti a **emočně nestabilní** poruchu osobnosti.

Typickými znaky pro **disociální poruchu osobnosti** jsou: „*nelítostný nezájem o city druhých, velmi nízká tolerance k frustraci a nízký práh pro uvolnění agrese včetně násilí, neschopnost zakoušet pocity viny a poučit se ze zkušenosti, výrazná tendence ke svádění viny na jiné.*“²⁷

Emočně nestabilní porucha osobnosti se vyznačuje psychickou nestabilitou postiženého jedince, výraznou neschopností ovládat své chování a tendence jednat impulzivně, bez uvážení možných následků. Tato porucha je dále diferencována podle převažujících znaků, rozlišuje se typ impulzivní a hraniční.

5.1.2 Vnější činitele

Nejvýznamněji působí na formování člověka dle Švingalové²⁸ **sociální vlivy**, do nichž patří působení velkých ale především malých skupin. Další jsou **přírodní a klimatické podmínky**, kvalita životního prostředí a jeho změny, vlivy kulturní – které obsahují širokou variabilitu pojetí sociálních rolí v jednotlivých kulturách včetně stanovení hranic mezi normalitou a patologií.

6 Psychologie kriminálního chování

Vágnerová²⁹ uvádí, že trestnou činnost lze chápat jako projev poruchy sociálně - adaptačních schopností a dovedností. Jde o poměrně jasně definovanou odchylku od

---

²⁷ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišti a gambléři*. 1995, s. 60

²⁸ ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie II. díl-psychologie osobnosti*. 2006, s. 13

²⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 805, 806

společností stanovené sociální normy. Pachatelé trestných činů nejsou ochotni nebo schopni plnit základní požadavky a očekávání společnosti. Většině z nich chybí náhled na nevhodnost vlastního chování, a nemají proto potřebu usilovat o nápravu nebo hledat terapeutickou pomoc.

Kriminální aktivita se dá definovat jako specifická varianta chování, jehož rozvoj je závislý na mnoha nespecifických faktorech.

Teorií, které se pokoušely vysvětlit příčinu kriminálního chování, bylo mnoho a vycházely z nejrůznějších hledisek: od teorie, která zdůrazňovala genetické dispozice ke kriminálnímu chování přes představu, že kriminální chování je naučené, ke konkrétnímu vymezení určitých psychických vlastností, které zvyšují riziko takového reagování, jako je odlišnost uvažování, specifické osobnostní rysy apod.

Stručně je v této kapitole zmíněna teorie **genetických dispozic** ke kriminálnímu chování, teorie o **vlivu učení**, teorii **sebekontroly**, teorii **odlišného uvažování** a Cloningerova **trojdimenzionální teorie osobnosti**.

- Teorie zdůrazňující **genetické dispozice** ke kriminálnímu chování. Cesare Lombroso, profesor soudní medicíny vydává v roce 1873 svoji klíčovou práci, jež nese název „*L'uomo delinquente*“. V této publikaci definuje svoji známou teorii „rozeného zločince“, která vysvětlovala sklony ke kriminálnímu chování určitými fyzickými rysy, které měli pachatelé trestné činnosti společné. Postupem času však od tohoto vysvětlení Lombroso ustoupil.
- Teorie o **vlivu učení**. Rodák z Berlína H. J. Eysenck označoval za rizikového jedince extrovertovaného neurotika. Ten, díky svému přílišnému zaměření na okolní svět, není schopen se adekvátně sociálně učit. Důsledkem nedostatečné socializace bývá chování, které nerespektuje dané společenské normy.
- Teorie **sebekontroly** považuje neschopnost sebeovládání za nejvýznamnější předpoklad k asociálnímu jednání. Podle této teorie je trestný čin chápán jako snadný a rychlý způsob, kterým pachatel uspokojí svoje potřeby. Nevyžaduje totiž přílišné plánování, větší úsilí nebo zvláštní schopnosti. Nízká úroveň sebekontroly je rovněž podávána jako důsledek narušené socializace.

- Teorie Walterse a Whita považuje za hlavní příčinu kriminálního chování, **odlišné uvažování pachatele**. Teorie, pomocí „*modelu kognitivního stylu typického pro kriminální recidivisty*“, zdůrazňuje iracionální prvky v jejich uvažování, jeho emoční ovlivnění a působení silných obranných mechanismů, které jim znemožňují přiměřené hodnocení situace a poučení se ze zkušenosti.
- **Cloningerova trojdimenzionální teorie osobnosti**. Základem této teorie je předpokládaná dispozice reagovat určitým způsobem. Pachatelé trestné činnosti by s největší pravděpodobností byli lidé s následujícími charakteristikami:
  - člověk, kterému je lhostejné, jak je hodnocen svým okolím. Může být natolik egocentrický, že je pro něj důležité pouze jeho vlastní uspokojení a názory.
  - člověk, který má zvýšenou potřebu silných zážitků. Jako formu „adrenalinu“ může brát i páčání trestné činnosti.
  - jedinec nereagující na nebezpečí, neschopný odhadnout míru rizikovitosti vlastního jednání. Nepocítuje strach ani v situacích, kde by to bylo účelné. Důsledkem tohoto vyladění je neschopnost adekvátní orientace v situacích.

6.1 Výskyt kriminálního chování

Přesné údaje o počtu lidí, kteří páchají trestnou činnost, resp. alespoň jednou v životě spáchali trestný čin, nejsou dle Vágnerové³⁰ k dispozici. Můžeme vycházet pouze z počtu odsouzených pachatelů.

Trestná činnost je častěji páchána muži, kteří se chovají asociálním způsobem a patří do mladších věkových kategorií. V období stárnutí, po 50. roce života, četnost trestné činnosti významně klesá, ale může dojít i k její kvalitativní proměně, což znamená, že starší pachatelé častěji váží trestné činy na nejbližší okolí. Mladí, adolescentní jedinci častěji páchají trestnou

---

³⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 807

činnost ve skupině a činy nebývají směřovány jen proti sousedům a členům rodiny, ale i proti zcela cizím lidem.³¹

Z hlediska demografického je kriminalita vyšší ve městech. Jedná se především o určité městské části. Větší míra anonymity vede k tomu, že se do těchto oblastí stahují problémoví lidé z venkova a malých měst, kde je větší kontrola.

7 Proces socializace

Sollárová in Výrost³² uvádí, že pro úspěch ve společnosti je potřebné osvojit si takové vlastnosti a dovednosti, které preferuje daná společnost. Proces osvojování si způsobů chování a seznamování se s kulturním prostředím, osvojení si společenských norem, plné přizpůsobení se společenskému životu, se nazývá **socializace**.

Lidský jedinec přichází na svět jen jako potencionální člověk. Člověkem se stává v procesu socializace, jehož výsledkem je získání specificky lidských způsobů psychického reagování, vnímání, myšlení, cítění a konání, tedy osvojení si vlastností, které mu umožňují život ve společnosti.

Podstata **mechanizmů socializace** spočívá jednak v procesech učení, kterými si jedinec osvojuje určitý obsah socializace, jednak v regulačních procesech působení **činitelů socializace**. Učením se a sociálním řízením jedince se realizuje předávání a přijímání určitého obsahu socializace. Činitelé socializace působí svými regulačními zásahy na procesy učení jedince tak, aby dospěl k požadovaným cílům socializace.

Sochůrek³³ uvádí, že proces socializace může proběhnout i způsobem nežádoucím, může být narušován její průběh a to z mnoha příčin. Výsledkem mohou být tyto negativní formy socializace.

---

³¹ ČERNÝ in VÁGNEROVÁ. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 808

³² SOLLÁROVÁ, E. in VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2008, s. 49

³³ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. 2001, s. 18

7.1 Deficitní socializace

Deficitní socializace je méně závažná dílčí porucha socializace. Projevuje se především asociálním chováním, které vyžaduje více méně pouze vhodné výchovné vedení a nápravu.

7.2 Deviantní socializace

Deviantní socializace je závažná, těžká porucha socializace, která zasahuje celou osobnost. Podle Mařádka³⁴ je sociální deviant vždy antisociálem či asociálem, ale nemusí být nutně zločincem, i když většinou trestnou činnost páchá.

7.3 Sociální (zločinecká) depravace

Sociální depravace je nejtěžší socializační poruchou. Vykazuje tyto znaky:

- odpor proti společenským normám, jejich neuznávání a odmítání,
- destruktivní činnost zaměřená proti společenskému řádu a běžným společenským zvyklostem,
- neschopnost vnitřní kontroly vzniklá tím, že u depravovaného jednotlivce nedošlo skoro k žádnému zvnitřnění běžných společenských norem,
- odpor k systematické práci a vyhýbání se jí,
- nedostatek Antonie, tj. chybění výčitek svědomí, lítosti, ale i faktická neschopnost prožívat radost s druhými.

---

³⁴ MAŘÁDEK, V. in SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. 2001, s. 18

8 Činitelé socializačního procesu

Funkci činitelů socializace mohou dle Sollárové³⁵ plnit nejrůznější **sociální skupiny**, do kterých je jedinec začleněn, a **nejrůznější osoby**, se kterými vstupuje do různých vztahů. Hlavními činiteli socializace jsou však ty sociální skupiny, do kterých je jedinec relativně trvale a pevně začleněn, a které proto mají možnost dlouhodobého přímého působení na jedince. Z tohoto hlediska se největší význam přisuzuje **rodině, škole, skupinám vrstevníků, sociálním skupinám na pracovišti a dále hromadným komunikačním prostředkům**.

8.1 Rodina

Rodinu uvádí Sollarová³⁶ jako primárního nositele kultury, poskytujícího základ norem a hodnot dané společnosti. Vede dítě ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá, učí ho orientovat se ve světě symbolů. Rodinná výchova seznamuje dítě s kulturními vzorci (tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu, apod.) tím, že se dítě učí respektovat požadavky rodičů a je sankcionované za jejich nesplnění. Z výše uvedeného je patrné, jak je pro zdravý vývoj dítěte a jeho úspěšnou socializaci důležitá fungující nukleární rodina.

Rodina ovšem není z hlediska vývoje pouze statickou sociální skupinou. V průběhu posledních desetiletí prošla výraznými změnami. Někteří autoři označují současný stav rodiny jako „krizi rodiny“.

Podle Kroftové³⁷ je slábnoucí vazba mezi rodičovstvím a partnerstvím příznačná pro všechny postindustriální společnosti. Děti vychovávané jen jedním z rodičů (ve všech zemích jsou to ve velké míře matky) mají o něco horší výsledky ve škole, více zdravotních a psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči. **Přítomnost otce v rodině soudobý výzkum jasně ukazuje jako faktor, který brání delikvenci syna. Chlapci žijící ve společné domácnosti s vlastním otcem mají významně menší sklon přestupovat meze zákona než chlapci žijící bez otce či s nevlastním otcem.**

³⁵ SOLLÁROVÁ, E. in VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2008, s. 50

³⁶ SOLLÁROVÁ, E. in VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 2008, s. 50

³⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 40

8.1.1 Rodinné vazby

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je dle Kroftové³⁸ klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Vrozeným základem pevné vazby mezi osobami v rodině je tzv. **vazbové chování**, které je pozorovatelné i u zvířat.

Nejmocnější instinkt novorozeného mláděte je hledání ochrany u nejbližšího dospělého – mládě chce být u něj co nejbližší, cítí úzkost, když ho nemá na blízku. Mládě začíná zkoumat svět z pevného bodu, jímž je pro něj náruč matky či jiného rodičovského pečovatele, do níž se, kdykoli to potřebuje, zase vrací. Kvalitní vazba se v interakci mezi dítětem a pečující osobou projevuje rytmickým sladěním dvojice, jež probíhá ve vlnách příklonu a odklonu pozornosti.

Pokud rodič nedokáže (a to opakovaně) přiměřeně reagovat na dětskou potřebu bezpečí, dítě si o něm vytváří představu, kterou pak může zobecnit i na jiné lidi. Dítě si nevytvoří **základní důvěru** k dospělému; svou neuspokojenou potřebu vazby pak buď zdůrazňuje zesilováním emočních projevů (**ambivalentní vazba** čili vazba s dvojznačným postojem k rodičovské postavě, v němž na povrchu převládá závislost), nebo ji naopak potlačuje a stylizuje se do úlohy nezávislého jedince (**vyhýbavá vazba**, která je doprovázena staženým chováním). U jiných dětí se vyvine chaotická reakce na rodiče, v níž jsou patrné střídající se potřeby blízkosti rodiče i jeho odmítání (**dezorganizovaná vazba**). Tento vzorec chování je příznačný pro děti zneužívané a týrané.

Studie delikventně jednajících mladistvých³⁹ založené na jejich popisu rodinného prostředí ukazují rodinné prostředí přestupníků zákona jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti. Rodiče jsou dětmi charakterizováni jako pasivní či odmítaví, nezainteresovaní na potřebách dítěte. V takových rodinách je pravděpodobnější, že se u dítěte vyvine některý z výše zmíněných druhů nejisté vazby k rodiči, a tím i ke světu dospělých. Častěji asi půjde o vazbu vyhýbavou (která je příznačná pro děti rodičů, jež se cítí nároky dětí přetíženi) a

³⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 42

³⁹ SNYDER, J., PETERSON, G. in MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 43

dezorganizovanou (pro niž vytváří půdu agresivní odmítání dítěte, těžké tělesné trestání, eventuálně sexuální zneužívání a přetěžování dítěte dospělými odpovědnostmi).

Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly. Byly vychovávány v kolektivních institučních zařízeních; obvykle prošly celou sérií náhradních domovů. Tyto v pravém slova smyslu deprivované děti mají nejen oslabenou schopnost navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení, mají i oslabený smysl pro „neústavní realitu“. Jejich delikventní chování během dospívání a časně dospělosti může být někdy projevem naivity a „vrstevnického“ vidění světa, které neměly možnost korigovat v dlouhodobém vztahu k respektovanému dospělému a také ve vztahu k mimoústavním institucím. Jejich adaptace na ústav je samozřejmě lepší než adaptace na samostatný život mimo ústav; proto pro ně může být vazba i vězení vlastně známým prostředím, které nevědomky upřednostňují před náročnou samostatností života na svobodě.⁴⁰

Není však pravidlem, že budoucí delikventi „zrají“ pouze v rodinách sociálně slabých a v rodinách neúplných. I členové rodin, jež jsou dobře situovány, mohou vůči svým dětem projevovat nezáměr a v krajním případě nepřátelství. Specifické pro tyto rodiny je, že negativní rodičovské postoje vůči dítěti jsou zde lépe maskovány a hůře ovlivnitelné osobami, které by se chtěly ve prospěch dítěte angažovat.

8.2 Škola

Škola je dalším důležitým činitelem socializace. Během školní docházky se děti dostávají do kolektivu, jejich život získává nový rytmus – nucené vstávání v určitou dobu (vyučovací hodiny oddělené přestávkami) a musejí se „dělit“ o pozornost autority s ostatními.

Kroftová⁴¹ uvádí, že v tradičních školách děti soutěží v reprodukci znalostí, nesoutěží však ve schopnostech kooperace ani ve schopnosti nalézat vlastní řešení problémů. Žáci jsou ve školách sice vedeni ke kázni (což je dobré u dětí rizikových), ale i k nesamostatnosti,

---

⁴⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 43

⁴¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 71, 73

k závislosti na autoritě učitele, která se právě u rizikových dětí může snadno zvrátit v odpor k této autoritě.

V západních zemích se v nestejné míře realizují programy spolupráce rodiny a školy. Je patrné, že dobrá spolupráce rodiny a školy výrazně zlepšuje motivaci dětí pro učení a jejich výsledky ve škole. Škola je dnes ve všech demokratických zemích koncipována jako „otevřená instituce“, která hodlá spolupracovat s rodiči i místní komunitou.

Trendem všech opatření podporující spolupráci rodiny a školy v Evropě a v USA je rodič, který je zainteresován ve vzdělávání svých dětí. Školy se snaží vyhýbat tomu, aby rodiče předem považovaly za lidi, kterým nezáleží na prospěchu jejich dětí. Škola může navíc svým přístupem pozitivně ovlivňovat i předsudky těch rodičů, kteří mají se vzděláváním vlastní špatné zkušenosti.

8.2.1 Školní prostředí jako rizikový činitel

Postava učitele je pro dítě, které nastoupí do školy, nejvýznamnější osobou ve škole. Postupně však podle Kroftové⁴² nabývají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Už na konci docházky do první třídy začínají děti dávat přednost sezení dále od tabule a od učitele. Význam spolužáků jako zrcadla vlastní hodnoty stále stoupá s blížícím se dospíváním.

Děti si velmi brzy začínají ve třídě vytvářet svou vlastní „subkulturu“. Ta může vykazovat určité specifické znaky, jako zvláštní „slangové“ výrazy nebo zvyklosti a rituály. Ve třídě mohou vznikat i podskupiny zvláštních „sub – kultur“, jež jsou k bližšímu kontaktu motivovány především společnými zájmy a činnostmi. Pravidelné a přirozené je dělení třídy na skupiny podle pohlaví – na dívky a chlapce.

Tyto skupinky mohou být v některých případech zárodkem asociálních part, a to už u dětí na prvním stupni základní školy. Je potřeba zdůraznit, že značný podíl na vzniku těchto part má samotný učitel a to například tím, že zřetelně preferuje či naopak zatracuje některé děti.

---

⁴² MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 75, 76

Segregace málo nadaných, a tím pádem rizikovějších dětí může mít i mnohem nenápadnější podobu poznámek utroušených během vyučování, úmyslné přehlížení iniciativ dítěte, „alergických reakcí“ na prohršky proti kázni či na neznalost učiva.

Nezájem učitele či jeho agresivita mohou ve třídě vytvořit živnou půdu pro šikanu. Učitel dává svým chováním případným agresorům zřetelně najevo, kdo je v nějakém ohledu slabší a jehož se pak i děti cítí oprávněny beztrestně napadat. Vyšší riziko sociálního selhání mají děti, resp. podskupiny dětí špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou, která je „mimo“ vliv učitele a školy, resp. napojenou na potencionálně asociální vlivy, jako jsou herny, zdroje alkoholu, drog, na kriminální gangy atp.

Autorka zde výstižně uvádí, jak může segregace určitých studentů vést až k tzv. „sebenaplnující prognóze“, což znamená, že „označení“ studenti vyplňují negativní očekávání svými špatnými výkony. Tito studenti mohou být na základě svého špatného prospěchu omezeni i na dalších mimoškolních aktivitách, např. sportovních a je zde významné riziko, že se jejich poruchovost bude dále prohlubovat. Část takto handicapovaných studentů může snadno nastoupit delikventní dráhu.

Vývoji směrem ke kriminalitě může bránit, resp. mu může napomáhat i reakce školy na zjištěné asociální chování jednoho či více dětí. Už způsob vyšetřování a zejména udělené sankce jsou pro všechny děti významnou zprávou o tom, jak škola dbá důstojnosti jednotlivce, která „pravidla hry“ skutečně platí a která jsou jen deklarována, do jaké míry jsou opravdu dodržována, zda se všem „měří stejným metrem“ atp.

Vysoká míra kriminality, typická pro většinu státních škol v USA, vedla ke značnému rozvoji domácího vzdělávání, které iniciovali sami občané USA. Podobný přístup se v Evropě zatím příliš neujal jednak vzhledem k odlišné kulturně-historické tradici, a také částečně i z důvodů ekonomické prosperity evropského regionu. Domácí vzdělávání logicky vyžaduje vysokou míru zapojení obou rodičů, a tedy i dobré ekonomické zázemí, ale především i nezbytné osobnostní a intelektuální předpoklady obou rodičů. Samostatným sociologicko-psychologickým problémem je pak i to, do jaké míry by dokázal rodič v sobě spojit roli rodiče-ochránitele a nekompromisního učitele, který si dokáže udržet emocionální odstup.

8.3 Skupiny, subkultury a hnutí mládeže

8.3.1 Vrstevnické party

Kroftová⁴³ uvádí, že pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi, kteří vyrůstají v rodinách fungujících, tzn. v rodinách, které jim poskytují přiměřenou míru podpory a současně jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování.

Nelze tvrdit, že vrstevnická parta je pro své členy pouze neproblémovým zázemím. Pro mladé lidi, kteří vyrůstají bez rodičovského zájmu, bez jasných pravidel a jsou ohrožováni despotickým trestáním rodičů, představuje parta více nebo méně stresující nárok: obstat v očích vrstevníků jako někdo, kdo je „v pořádku“, kdo plně sdílí její hodnoty.

Požadavky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině mládeže obvykle vyšší než v jiných skupinách. Zahrnují prakticky veškeré činnosti a styl života jejích členů. Lze předpokládat, že potřeba přijetí je u dětí, které jsou frustrované nízkou podporou rodiny, vyšší než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Na tyto frustrované jedince má vůdce party daleko vyšší vliv.

V některých typech vrstevnických part mohou být dodržovány i tzv. vstupní rituály, což v krajním případě může být i spáchání některého trestného činu. Nový člen party tímto potvrzuje bezvýhradný souhlas s pravidly takové skupiny.

Delikventní party v ČR téměř vždy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se znají z jedné instituce. Méně časté jsou případy, kdy se do jedné party shromažďují mladí lidé z jedné městské části, popř. sídliště. Party, jejichž členové mají společnou destinaci bydliště, jsou typické spíše pro některé západní země.

Některé party jsou na kriminální dráhu přivedeny tím, že se jim přestane dostávat prostředků na hrací automaty či alkohol. Začnou si je opatřovat drobnými krádežemi, jež pak mohou přerůst v organizované, plánované akce. U nás je tento typ delikventních part patrně nejčastějším typem delikventní skupiny.

---

⁴³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 83

8.3.2 Kriminogenní skupiny a subkultury mládeže

Vlivem časného uvolňování rodinných vazeb v nefunkčních rodinách a celkovému oslabování sociálních vazeb u „rebelujících“ mladých lidí dochází k tomu, že si některé vrstevnické skupiny mládeže vytvářejí svoje vlastní ideologie, které mohou vést až k delikventnímu chování.

Příslušnost k určité skupině, případně k ideologii může dávat mládež najevo i tím, že má specificky upravený zevnějšek (účes, oděv, druh bot), nebo zvláštním jazykem, uctíváním určitých symbolů i druhem preferované hudby. Obvyklou inspirací pro ideologie těchto skupin je vybraná aktualizovaná ideologie z minulosti.

Za jeden z možných důvodů sociální dezorientace dnešní mládeže Kroftová⁴⁴ považuje fakt, že cíle, které byly dříve dostupné pouze vyšším sociálním vrstvám, jsou dnes vštěpovány mladým i dospělým lidem všech vrstev. Luxusní zboží je v reklamách prezentováno jako společenská nutnost, s hypotékou je každému dostupné i drahé bydlení atp. Tyto hodnoty můžeme nazývat hodnotami „univerzálními“.

V naší společnosti jsou však společensky handicapovaní dospívající (ale nejen dospívající), kteří potřebným finančním kapitálem nedisponují, a tak si volí cestu náhradní, rychleji vedoucí ke zdánlivě stejnému cíli – společenskému úspěchu. Touto cestou se může pak stát i páčání trestné činnosti.

Z hlediska míry organizovanosti, můžeme rozlišovat následující skupiny společensky handicapovaných mladistvých:

- **stabilní a integrovaná skupina** nejčastěji vzniká v prostředí, kde delikventní normy akceptují i dospělí, kteří do jisté míry slouží jako učitelé mládeže. Příkladem mohou být gangy romských kapsářů, ve kterých fungují děti spolu s rodiči,
- **neintegrovaná a nestabilní skupina**, jejíž členové uznávají násilí. S tímto typem skupiny se lze v ČR setkat ojediněle, a to na větších městských sídlištích,

---

⁴⁴ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 85

- **skupiny pokoutní** (některými autory též nazývané „drogovou subkulturou“), které jsou tvořeny mladými lidmi, kterým se nepodařilo uspět podle měřítek většinové společnosti, ani podle měřítek stabilních delikventních skupin. Typická pro členy takové party bývá konzumace alkoholu a drog či sexuální promiskuita.
- ve své práci zmiňují také **subkulturu rasistickou**, která se primárně pácháním majetkové trestné činnosti nezabývá, ale její ideologie je velmi nebezpečná. Obvykle takové skupiny vyhledávají lidé agresivní, nebo naopak lidé, kteří hledají ve svém životě pevný řád a nezamýšlejí se do hloubky nad zvráceností myšlenky, kterou „vyznávají“.

8.4 Vliv médií

Téměř všichni autoři odborné literatury s mediální tematikou, se shodují na tom, že naše životy jsou více či méně informacemi z televize a internetu ovlivňovány. Do jaké míry se tak děje, je záležitostí čistě individuální. Jisté však je, že jinak působí násilí v televizi na dospělého člověka a jinak na desetiletého chlapce. Prakticky ty samé účinky na dětskou psychiku jako násilí v televizi mohou mít počítačové hry s agresivní tematikou.

Mylné by bylo se domnívat, že každé dítě, které přijde do styku s televizním nebo jiným násilím, bude v dospělosti agresivní a bude se chovat násilným způsobem. Negativní účinky má televizní násilí především u dětí, které jsou k násilnému chování disponovány.

Matoušek a Kroftová v publikaci *Mládež a delikvence* podávají přesvědčivé důkazy o tom, jak dokáže být televize „škodlivá“. Studie, které autoři uvádějí, se shodují v tom, že *„škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro větší účinnost autoři pořadu. Za normálních okolností má dítě již ve středním školním věku schopnost distancovat se od předváděného násilí a zaujímat k němu kritický postoj. Tato kritičnost se však dá vhodným druhem zábavného podání scén s násilím oslabovat.“*⁴⁵

⁴⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 102

Lze tedy říci, že dětská psychika je pod tlakem televizního násilí a v současnosti ještě přibývá nebezpečí ve virtuálním světě internetu. Na stranu druhou, vliv médií na děti a mládež není zdaleka tak významný, jako vliv rodičů a lidí, s nimiž děti tráví svůj volný čas.

9 Majetková trestná činnost jako důsledek zneužívání drog

9.1 Pojem drogy a jejich členění

Sochůrek⁴⁶ drogami nazývá psychoaktivní látky, které mají rychlý vliv na chování, vědomí a náladu člověka. Rubeš⁴⁷ drogu definuje jako každou látku, která vpravena jakoukoliv cestou do lidského organismu, zasahuje především do jeho vyšší nervové činnosti a mění dočasně pocity prožívání, nálady a vyladění duševního stavu v nejrůznějších směrech od omámení, útlumu až po excitaci, podráždění.

Psychoaktivní látky lze rozdělit na:

- **látky centrálně tlumivé:** alkohol, barbituráty, trankvilizéry,
- **opiáty:** opium a jeho deriváty – kodein, heroin, morfin, metadon,
- **stimulanty:** amfetaminy, fenmetrazin, pervitin, kokain, nikotin, kofein,
- **halucinogeny:** LSD, mezkalin,
- **kanabinoidy:** marihuana, hašiš,
- **inhalační drogy:** organická rozpouštědla.

---

⁴⁶ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl.* 2001, s. 21

⁴⁷ RUBEŠ in SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie II. díl.* 2001, s. 21

9.2 Typy závislosti na psychoaktivních látkách

9.2.1 Psychická závislost

Janík⁴⁸ psychickou závislost charakterizuje jak zvláštní ladění psychiky, které nutí jedince k periodickému nebo neustálému požívání látky. Uživatel tak činí proto, aby si navodil příjemný psychický stav nebo aby zabránil vzniku nepříjemných pocitů a rozlad.

9.2.2 Somatická závislost

Lze ji chápat jako adaptaci organismu na požívanou látku. Dojde zejména k tomu, že užívaná látka se stane nutnou součástí metabolismu a její vynechání pak vede ke vzniku abstinčních příznaků.

9.2.3 Psychologická závislost

Při dlouhodobém zneužívání některých látek lze pozorovat i tzv. psychologickou závislost. Je to závislost na formě drogy, nikoli na obsahu. U pacienta vzniká pocit důvěry v lék, který mu pomohl. Tento lék je mu důvěrně známý již podle vzhledu. Podáme – li pacientovi stejný lék, tj. preparát se stejným obsahem, ale jiným zevním vzhledem, má nemocný pocit, že jde o zcela jiný lék, který nebude dosahovat účinnosti jemu známého léku. Pro nemocného tedy není důležitý lék z jeho farmakodynamického účinku, ale z hlediska pocitu jistoty, že dostal „svůj“ lék.⁴⁹

9.3 Příčiny vzniku závislosti

Vágnerová⁵⁰ závislost definuje jako „multifaktoriálně podmíněnou poruchu, na jejímž vzniku se mohou podílet somatické a psychické vlastnosti jedince i vlivy vnějšího prostředí, především sociálního. (Je třeba diferencovat působení obecných sociokulturních faktorů,

---

⁴⁸ JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 73

⁴⁹ JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 77

⁵⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 550

menších sociálních skupin i situační podněty, jako je např. aktuální dostupnost drogy). Jejich interakce určuje pravděpodobnost experimentace i míru rizika vzniku závislosti.“

9.3.1 Složení psychoaktivní látky

Podstatné je chemické složení psychoaktivní látky a její působení na lidský organismus. Abúzus některých látek vyvolá závislost téměř u kohokoli, bez ohledu na individuálně specifické biologické i psychické vlastnosti jedince. Děje se tak v případě tzv. tvrdých drog (např. heroin).

9.3.2 Genetické dispozice

Genetické dispozice jsou považovány za faktor, který může významnou měrou ovlivnit tendenci k užívání psychoaktivní látky. Vágnerová říká, že *není jednoznačně určeno, zda jde o komplex specifických genetických informací, podmiňujících např. vznik poruchy osobnosti a s tím související potřebu nadměrného vzrušení, nebo o dědičně podmíněnou produkci určitého mediátoru, resp. změnu jeho receptorů či enzymu, který se podílí na zpracování psychoaktivní látky.*⁵¹

9.3.3 Psychické faktory

Užívání psychoaktivních látek je především otázkou motivace. Ta může vycházet z individuálních potřeb nebo je důsledkem sociálního tlaku, např. vrstevnické skupiny. Podle Vágnerové obvykle jde o projev potřeby:

- **uniknout něčemu negativnímu**, např. vyhnout se stresům a frustracím;
- **získat něco pozitivního**, např. dosáhnout uspokojení nebo slasti, která není jinak dostupná; může jít o potřebu uniknout stereotypu, nudě, získat inspiraci, uvolnit zábrany;

---

⁵¹VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 550

- **sociální konformity**, uchování určitých vztahů, akceptace skupinou nebo subkulturou, v níž užívání této látky patří ke standardnímu chování.

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud má jedinec tendence k určitému způsobu prožívání, uvažování a reagování, je u něj vyšší pravděpodobnost užití nějaké psychoaktivní látky a tím riziko závislosti.

10 Alkoholismus

Alkoholismus Janík⁵² označuje jako nejzávažnější a nejrozšířenější formu návyku. Ne každé požívání alkoholických nápojů lze nazývat alkoholismem. O něm lze hovořit tehdy, dosáhne – li závislost na alkoholu takového stupně, že škodí buď jedinci, společnosti nebo oběma.

Z medicínského hlediska obvykle rozlišujeme **úzus**, což znamená občasné požívání alkoholu při různých společenských událostech nebo jako doplněk jídla. V tomto případě je alkohol požíván v takových dávkách, které nemají podstatnější vliv na psychickou a fyzickou činnost člověka. Jde tedy o požívání alkoholu v takové míře a v takových časových intervalech, že nedojde k vytvoření závislosti.

Dalším stupněm je **abúzus**, který již můžeme charakterizovat jako zneužívání či nadměrné užívání nebo užívání v nevhodnou dobu a v nevhodném množství.⁵³

Termín s obdobným významem je **misúzus**. Tento se však používá spíše v souvislosti se zneužíváním nealkoholových drog.

Účinnou látkou v alkoholických nápojích je etylalkohol, který patří mezi psychotropní látky, tzn. takové, které výrazným způsobem ovlivňují vyšší nervovou činnost člověka. Janík rozlišuje dvě základní formy působení alkoholu na lidský organismus.

Akutní působení alkoholu se obvykle projevuje prostou opilostí (ebrietas simplex). Dochází k akutní intoxikaci alkoholem a její průběh závisí na množství požitého alkoholu, tak i na individuální snášenlivosti. Ta se může měnit i podle aktuálního psychického a tělesného stavu jedince. Počátečním projevem prosté opilosti je euforie – uvolněná a povznesená

---

⁵² JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 58, 59

⁵³ JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 58

nálada, zvýšená aktivita. Periferní účinek alkoholu se projevuje zrychlením pulsu, rozšířením cév – dochází k zarudnutí v obličeji. V dalším průběhu se snižuje kritičnost, může být sklon k navazování známostí, k rozhovorům s neznámými lidmi – nadměrná sdílnost. Pro toto období bývá typické střídání nálad; z plné veselosti dochází k pláči nebo naopak, jindy se může projevovat agresivita. Jsou narušeny meze společenských konvencí, může docházet k netaktním a agresivním projevům. Zůstává však spojení s realitou, je zachováno vnímání okolí.

Autor zde pro ilustraci uvádí některé případy takové opilosti, kdy může docházet i k trestné činnosti.

„Rozvedený pětatřicetiletý muž docházel do bytu bývalé manželky navštěvovat děti. Bývalá manželka si po rozvodu našla druhá, se kterým v bytě žila. Bývalý manžel tuto skutečnost nesl velice těžce a jednou, když se posilnil větším množstvím alkoholu, domáhal se násilím vstupu do bytu. Když mu bylo otevřeno, napadl nejprve bývalou manželku. Té přispěchal na pomoc její druh, opilec měl v ruce nůž, kterým ho bodl do prsou. Nedošlo sice k zabití napadeného, ale k těžkému ublížení na zdraví, které si vyžádalo dlouhodobou léčbu.“⁵⁴

Ještě běžnější případy, než je tento, jsou různé výtržnosti, bezdůvodné agresivní chování vůči kolemjdoucím lidem, rozbíjení a ničení různých zařízení a věcí.

Při opilosti těžší, může docházet ke vzniku tzv. „alkoholových okének“ (palimpsestů). Postiženému na určitou dobu „vypadne“ paměť. V takových případech se hovoří o **komplikované opilosti**.

Akutní intoxikace alkoholem se může projevit i jinou formou. Tou je tzv. **patická opilost**. Jedná se o závažný psychotický stav, který může být zapříčiněn požitím i malého množství alkoholu. Charakteristickým projevem je vznik mráкотného stavu (obnubilace), který má náhlý začátek, trvalou poruchu vědomí, náhlý konec s následnou ztrátou paměti na proběhnuté období. Tato porucha nebývá častá, ale má význam v soudně – psychiatrické praxi, kde se můžeme setkat s její simulací, ale její rozpoznání nebývá obvykle obtížné.

Janík dále uvádí, že alkohol má vlastnosti drogy, na kterou vzniká závislost se všemi jejími charakteristickými projevy. V období prvním se vytvoří psychická závislost, postupně i

---

⁵⁴ JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 60

závislost somatická. Tolerance na alkohol má v prvních obdobích vzestupnou tendenci, potom klesá. Jellinek⁵⁵ zavedl rozdělení alkoholismu na čtyři fáze.

1. **Počáteční fáze alkoholismu** se projevuje tím, že požívání alkoholu má společenský motiv. Pití alkoholu přináší pocity úlevy, euforie a pomáhá odbourávat stres. Obvykle jedinec pije v menších dávkách, takže opilost je spíše vzácností, typická bývá opojenost (špička), která zbavuje nepříjemností a dává zapomenout na starosti. V tomto období se vytváří psychická závislost a zvyšuje se tolerance.
2. **Prodromální (varovná) fáze alkoholismu.** V tomto období se stále výrazněji začíná projevovat vazba na alkohol jako drogu. Vzniká pocit potřeby alkoholu bez ohledu na formu a druh alkoholického nápoje. Opilost se stává běžným průvodním jevem a někdy se již objevují okénka. Je však stále zachována kritičnost a není dosud vytvořen systém složitých zdůvodnění požívání alkoholu. Je plně rozvinuta psychická závislost a začíná se utvářet závislost somatická. Nadále se zvyšuje tolerance.
3. **Kruciální (rozhodující) fáze alkoholismu.** Dochází ke ztrátě kontroly, alkoholik své pití racionalizuje, hledá pro ně vysvětlení, ovšem mimo sebe. Je vytvořena jak psychická, tak somatická závislost. Vzhledem k silně vytvořené somatické závislosti se po vynechání alkoholu dostavují abstinenci příznaky nebo abstinenci syndrom. V tomto období se alkohol pro závislého jedince stává stále větším problémem a může mu přinášet i nepříjemné a závažné společenské následky. Alkoholik již nestačí sám na zvládnutí své závislosti a potřebuje medicínskou pomoc, ať již ve formě ambulantní či ústavní léčby.

Bez účinné pomoci se jedinec v tomto období může dostat i k trestné činnosti. Často je opilý, dopouští se absencí v zaměstnání, časté jsou též rodinné konflikty, končící rozvodem, půjčuje si peníze, které není schopen vrátit.
4. **Terminální (konečná) fáze alkoholismu** se vyznačuje soustavným požíváním alkoholických nápojů v kteroukoli denní dobu. Kritičnost jedince je výrazně snížena. Tělesně i psychicky chátrá, objevují se různé psychické poruchy, někdy i velmi závažné, mění se osobnost alkoholika, dochází k jeho deprivaci. Tolerance na alkohol

---

⁵⁵ JELLINEK in JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 62, 63

se výrazně snižuje, k dosažení stavu opilosti alkoholikovi stačí jen malé dávky alkoholu. Alkoholik je snadno vznětlivý, nedůtklivý, vztahovačný, časté jsou také záchvaty žárlivosti.

10.1 Trestná činnost páchaná v souvislosti s alkoholem

Česká republika zaujímá dle Štablové⁵⁶ ve spotřebě alkoholu jedno z předních míst v Evropě. Spotřeba narůstala již od padesátých let dvacátého století a v roce 2006 dosáhla 10,2 l čistého lihu na osobu. Z hlediska farmaceutického patří alkohol do skupiny hypnosedativ s krátkodobým účinkem. Ovlivňuje nepříznivě metabolismus buněk nervové soustavy a jeho užívání přináší řadu zdravotních rizik. Má i značný podíl na počtu dokonaných sebevražd.

Novotný⁵⁷ uvádí, že se alkohol výrazně podílí na rozpadu rodin, zanedbávání výchovy dětí, šíření prostituce. Ve svých důsledcích vede k celkové degeneraci člověka a nepříznivě ovlivňuje i kvalitu populace. Negativní působení alkoholu na chování člověka se často pak dostává do fáze, kdy již překračuje společenskou hranici tolerance a přivádí jedince až k trestné činnosti, a to nejen nedbalostního charakteru, ale často i k úmyslné trestné činnosti, zejména mravnostní a násilné.

Trestnou činnost související s alkoholem, rozděluje do dvou okruhů:

- ***trestné činy související s nedovolenou výrobou či konzumací alkoholu*** (nedovolená výroba alkoholu, jeho podávání mládeži, apod.).
- ***trestné činy, u nichž se výrazně projevuje vliv alkoholu na potlačení morálních a sociálních zábran, případně účinek iniciační*** (násilná a mravnostní trestná činnost, majetková trestná činnost, trestná činnost v dopravě).

---

⁵⁶ <http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>

⁵⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 356

V trestním zákoně⁵⁸ je dále obsaženo ustanovení o trestném činu opilství (§ 360 TZ) postihující případy, kdy se pachatel aplikací alkoholu nebo jiné návykové látky přivedl do stavu nepřičetnosti a v něm se dopustil jednání, které má jinak znaky trestného činu.

Obsahuje i ustanovení o trestném činu ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TZ) pro případy, kdy pachatel ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, vykonává činnost, při které by mohl ohrozit životy nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku (např. řidiči motorových vozidel, piloti a další).

V každém případě však Novotný⁵⁹ uvádí alkohol jako významného činitele, v první řadě u násilné kriminality a některých sexuálních trestných činů. **Podíl alkoholu na majetkové trestné činnosti je největší při krádežích dvoustopých motorových vozidel.**

Kriminalita páchaná pod vlivem alkoholu je ovlivněna množstvím specifických faktorů. Lze říci, že boj proti tomuto druhu kriminality úzce souvisí i s celkovým bojem proti alkoholismu. Aby bylo omezování trestné činnosti páchané pod vlivem alkoholu účinné, je potřeba výrazně snížit současnou nadměrnou spotřebu alkoholu. Vůči určité části pachatelů, kteří se opakovaně dopouštějí trestné činnosti pod návykové látky, je však nutné více užívat ochranné léčení.

11 Drogové závislosti

Podle Vágnerové⁶⁰ je riziko vzniku závislosti na drogách nejvyšší v období dospívání. Je to období, kdy má pro mladého člověka přítomnost značný význam a veškeré výstrahy, které se týkají možného ohrožení v budoucnosti, nemají velkou přesvědčivost. Pro toto vývojové stádium člověka je také charakteristické experimentování s rizikem, nedostatek zkušeností a náhledu na vlastní zranitelnost. Užívání drog se často stává atraktivním právě proto, že je sociálně odmítáno. Pro velkou část mladých lidí je užívání drog jakýmsi vzdorem proti tradičním hodnotám společnosti.

---

⁵⁸ Trestní zákon č. 140/1961 Sb., podle stavu k 1. 9. 2010

⁵⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 359, 361

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 560, 561

Závislost na drogách vzniká mnohem rychleji než závislost na alkoholu. To je dalším z důvodů, proč je věkový průměr uživatelů drog podstatně nižší, se všemi negativními sociálními důsledky. Užívání drog v období dospívání může mít závažnější důsledky, protože dojde i k narušení osobnostního rozvoje, autoregulačních mechanismů, osvojování sociálních dovedností a s tím souvisejícího osamostatňování; psychosociální vývoj se přerušuje a z tohoto důvodu je obtížná i náprava.

Fáze vývoje vzniku drogové závislosti, dle Netíka a kol. in Vágnerová⁶¹

1. **Fáze experimentování a občasného užívání.** Impulzů k tomu, aby dospívající zkusil drogu, může být několik. Nuda, zvědavost, potřeba něčeho nového, vzrušujícího a pokud možno tabuizovaného. Dospívající si tímto způsobem potvrzuje nezávislost na autoritách. Do určité míry je užívání drog také „módní“ záležitostí a domluvy a varování rodičů a dospělých nemůže touze po této zkušenosti zabránit. Značný význam má i sociální model: lidé, kteří drogu užívají, jsou pro adolescenta atraktivní. Jsou schopni s ním sdílet jeho zážitky, naslouchat mu, akceptují jej a on je proto nechce ztratit. Nejčastěji mladému člověku zprostředkují první zážitek s drogou jeho vrstevníci. Významným spouštěčem může být také zátěžová situace – problém, s nímž si neví rady a potřebuje se s ním nějak vyrovnat nebo mu uniknout. Často tak reaguje tehdy, když nemá nikoho, kdo by mu pomohl nebo ho vyslechl. Droga je pak pro takového člověka snadným „řešením“ jeho problémů. V této fázi většinou tají, že drogu občas bere. Jsou pro něj důležité i jiné hodnoty, ještě mu záleží na vztazích s lidmi i na přijatelném plnění běžných rolí.
2. **Fáze pravidelného užívání.** Pokud dojde k tomu, že bude drogu užívat stále častěji, vytvoří si tak určitý stereotyp chování. V tomto období už nepopírá, že něco takového dělá, ale popírá riziko svého jednání. Nechce si připustit jeho závažnost a snaží se přesvědčit sebe sama i své okolí, že jeho konání je „zcela pod kontrolou“. Tato iluze kontroly je typická pro počínající závislost. Rychlost tohoto procesu, závisí na typu psychoaktivní látky, frekvenci její aplikace a dávkách. Změny v chování a úbytek zájmů jsou důležitými signály vznikající závislosti.

---

⁶¹ NETÍK in VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 562

3. **Fáze návykového užívání.** S postupující závislostí se zvyšuje lhostejnost k čemukoli, co nesouvisí s drogou. Závislý člověk ztrácí motivaci a mění se i jeho hodnoty. Nesnaží se svoji závislost skrývat před okolím a nemá čas ani energii na udržování vztahů s rodiči, přáteli. V této fázi mají někteří uživatelé drog tendence své jednání ospravedlňovat. Ze subjektivního hlediska droga získala jiný význam. Už nepřináší uspokojení, ale o to víc ji závislý člověk potřebuje. V této fázi se mnozí pokusí omezit dávku nebo úplně přestat s užíváním, ale většinou jde jen o střídání období abstinence a relapsů. Motivace k léčbě může být různě silná, ale zátěž spojená s komplexní změnou životního stylu je tak velká, že ji zvládne jen malá část drogově závislých.
4. **Fáze terminální.** Tato fáze je typická biologickým i sociálním úpadkem uživatele psychoaktivních látek. Dochází k celkovému úpadku osobnosti a rozpadu sociálních vazeb. Drogově závislý se stává zcela nespolehlivým a bezohledným. Jediným jeho zájmem je droga a její získání. Potřeba užití drogy je tak silná, že eliminuje sociální zábrany a lidé v této fázi závislosti podvádějí, kradou a prostituuji.

11.1 Psychické a somatické důsledky zneužívání drog

Během drogové závislosti může být primárně či sekundárně poškozeno somatické zdraví jedince. Ať už nevhodným životním stylem, nerespektováním základních hygienických pravidel při nitrožilní aplikaci drogy, atd., tak může dojít k poškození CNS, zažívacího traktu, jater, ledvin. Zvýšené je i riziko nakažení hepatitidou a HIV.

Vlivem užívání psychoaktivních látek se mění i celkový vnější vzhled člověka. Takový jedinec tělesně chátrá a přestává o sebe dbát, nedodrжуje osobní hygienu apod.

Změny psychiky v důsledku užívání drog, vymezuje Vágnerová⁶² následujícím způsobem:

- **Emoční prožívání** bývá deformováno, citové reakce nejsou vždy přiměřené podnětům z okolí. Lidé užívající drogy bývají afektivně labilnější, dráždivější, se sklonem k extrémním citovým reakcím i poruchám citového ladění. Časté bývá vztahovačné až paranoidní ladění, celková anhedonie, úzkostná či depresivní nálada.

---

⁶² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 564, 565

- **Změny v oblasti kognitivních procesů.** Dlouhodobé užívání drog zhoršuje schopnost koncentrace pozornosti, paměťové funkce a mění způsob myšlení. Látky s psychotropním účinkem mění vnímání a zpracování informací, tudíž člověk pod vlivem takové látky uvažuje jinak, často ne zcela adekvátně situaci. Z toho vyplývá následná zhoršená schopnost orientace v okolním světě a v sobě samém, což vede k nepřiměřenému způsobu reagování. V důsledku drogové závislosti může dojít až k celkovému úbytku kognitivních schopností, k demenci. Tato skutečnost dokazuje souvislost se vznikem organického psychosyndromu a prohlubujícím se poškozením CNS, např. inhalací rozpouštědel.
- **Změna motivace a hodnot.** U drogově závislého člověka dochází ke změnám hierarchie hodnot, která ovlivňuje jeho jednání. Takový člověk pak nemá dostatek vůle k tomu, aby překonal obtíže, které vzniknou v souvislosti s abstinencí. Nemá potřebnou dávku sebeovládání, s níž by si přál dávku alespoň nezvyšovat. Jedinec závislý na drogách nemá budoucnost, neplánuje ji, neuvažuje o ní, nechce o ní nic vědět, je soustředěn pouze na přítomnost.
- **Změna chování.** Užívání psychoaktivních látek mění aktivační úroveň. Pod vlivem drogy může být člověk nadměrně aktivizován – např. po aplikaci pervitinu, nebo naopak utlumen – po užití heroinu, toluenu. Někdy není závislý schopen žádné činnosti, dokud si neaplikuje drogu. Dochází ke zhoršení celkové výkonnosti, což se projevuje zejména při plnění pracovních povinností nebo ve škole.

11.2 Trestná činnost páchaná v souvislosti s užíváním nealkoholových drog

Novotný⁶³ rozděluje negativní důsledky páchaní trestné činnosti pod vlivem návykových nealkoholových drog do čtyř skupin. Jsou to:

- trestné činy, jejichž cílem je vytvořit nabídku drog (nedovolená výroba a obchod - § 283 TZ),

---

⁶³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 369

- **trestné činy páchané pod vlivem drog** (nejčastěji jsou to trestné činy proti majetku),
- **trestné činy zaměřené na získání drog v souvislosti s jejich zneužíváním** (opět jsou nejčastější trestné činy proti majetku),
- trestné činy páchané na drogově závislých (nejčastěji trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti).

Trestná činnost páchaná pod vlivem drog rozhodně není zanedbatelná. Problematická je ovšem její mimořádně vysoká latence, neboť prokázat metabolity drog v biologickém materiálu v terénních podmínkách je velmi obtížné.

Novotný⁶⁴ dále uvádí, že více než 50 % trestných činů páchaných pod vlivem drog jsou činy majetkového charakteru. Především krádeže motorových vozidel, jízdních kol, věcí z automobilů, vloupání do víkendových chat, bytů, obchodů a jiných objektů.

Mezi pachateli majetkové trestné činnosti převládají muži ve věkovém rozmezí 18 – 30 let s pouze základním vzděláním nebo vyučením. Mezi pachateli je dost vysoký podíl osob s kriminální minulostí.

12 Prevence majetkové kriminality

Lze říci, že z hlediska preventivních strategií existuje u majetkové kriminality velké množství preventivních možností, které u nás nejsou zatím využívány v dostatečné míře. Novotný⁶⁵ připisuje určitý preventivní význam i některým právním normám, ale na stranu druhou podotýká, že význam preventivní bude výrazně nižší než u kriminality hospodářské.

Zvláštní význam připisuje zejména opatřením v rámci situační prevence. Ty se týkají krádeží v obchodech, krádeží motorových vozidel nebo předmětů z nich a krádeží vloupáním do bytů a jiných objektů.

Jde především o zdokonalení fyzického zabezpečení v podobě nejrůznějších technických prostředků. Tyto prostředky sice pachatelům v kriminální činnosti nezabrání, ale mohou

---

⁶⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 372

⁶⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 275, 278

podstatně tuto činnost ztížit. Úroveň ochrany fyzických a právnických osob a jejich majetku se v posledních letech, díky rychlému technickému vývoji, stále zvyšuje.

Důležitý preventivní význam u majetkové kriminality má také operativní získávání potřebných informací. To umožňují především počítačové a satelitní systémy (např. EUCARIS), které se zapojují do boje proti krádežím motorových vozidel, velmi významný je i **Schengenský informační systém**, zavedený od března roku 1995.

II Praktická část

13 Cíl šetření

V teoretické části bakalářské práce jsme popsali některé významné vlivy, které mohou na osobnost pachatele majetkové trestné činnosti působit.

Cílem části praktické je pomocí níže uvedených metod **potvrdit** nebo **vyvrátit**, zda mají faktory jako **pachatelův věk, stupeň jeho vzdělání, rodinné prostředí**, ve kterém vyrůstal a **zneužívání omamných látek** vliv na trestnou činnost, kterou páchal a **v jaké míře tento pachatel recidivuje**.

13.1 Stanovené předpoklady

Na základě poznatků uvedených v teoretické části bakalářské práce, jsme stanovili následující předpoklady:

1. **Lze předpokládat, že 50 % - 70 % pachatelů majetkové trestné činnosti recidivuje** (ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 2).
2. **Lze předpokládat, že 30 % - 50 % pachatelů má vyšší než základní vzdělání** (ověřováno pomocí dotazníku – položkou č. 5).
3. **Lze předpokládat, že 50 % - 80 % pachatelů majetkové kriminality páchá souběžně i jinou formu trestné činnosti** (ověřováno pomocí analýzy spisové dokumentace).

13.2 Použité metody

Praktická část šetření bakalářské práce byla provedena formou dostupných, níže popsaných metod:

- **dotazníkové šetření**
- **analýza spisových údajů**

13.2.1 Dotazník

Pro účely šetření byl zvolen **jednoduchý dotazník** vlastní konstrukce, ve kterém jsou otázky formulovány jasně a srozumitelně. Dotazník tvoří 21 **uzavřených otázek**, které jsou zaměřeny především k získání informací týkajících se rodinných a osobních poměrů respondentů, vzdělání respondentů, dále pak kriminologických aspektů a motivů jejich kriminálního jednání.

13.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Pro účely šetření byl zvolen vzorek čítající **50 mužů**. Tito jsou v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici v Liberci a odsouzeni byli za páchaní **majetkové kriminality**. **Pět** odsouzených mužů z tohoto vzorku je ve výkonu trestu za páchaní **hospodářské kriminality**.

tab. č. 1 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

FORMA PÁCHANÉ KRIMINALITY	CELKEM	
	POČET	%
PACHATELÉ MAJETKOVÉ KRIMINALITY	45	90 %
PACHATELÉ HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY	5	10 %
CELKEM	50	100 %

Během shromažďování dat se vyskytly následující skutečnosti:

- všichni respondenti spolupracovali, ani v jednom případě nenastala situace, že by respondent odmítl dotazník vyplnit,
- návratnost vyplněných dotazníků byla 100 %,
- respondenti vyplnili všechny otázky v dotazníku,
- všichni respondenti byli v době před vyplněním dotazníku ujištěni, že dotazník je anonymní a že odpovědi nebudou zneužity v jejich neprospěch.

14 Realizace dotazníkového šetření

14.1 Faktor věku

V teoretické části bakalářské práce, na str. 27 uvádíme, že: „*trestná činnost je častěji páchána muži, a to těmi, kteří se chovají asociálním způsobem a patří do mladších věkových kategorií. V období stárnutí, po 50. roce života, četnost trestné činnosti významně klesá.*“⁶⁶

Toto tvrzení lze potvrdit údaji, které jsme získali šetřením. Bylo zjištěno, že věkový průměr zkoumaného vzorku 50 osob je **28 let**, přičemž **33 respondentů je mladších třiceti let** a **17 respondentů je starších třiceti let**. Nejmladšímu respondentovi je **18 let** a nejstaršímu pak **42 let**.

Zajímavým zjištěním pro nás je, že všichni pachatelé hospodářské kriminality patří do kategorie osob starších třiceti let. Do kategorie „*středního věku*“ řadí pachatele hospodářské kriminality i mnoho autorů odborné literatury.⁶⁷

tab. č. 2 VĚK PACHATELŮ ZKOUMANÉHO VZORKU

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
DO 20 LET	7	14 %		
20 – 30 LET	26	52 %		
30 – 40 LET	10	20 %	5	10 %
40 – 50 LET	2	4 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

14.2 Podíl recidivujících pachatelů v celkovém vzorku

„*Recidiva se vyznačuje tím, že pachatel byl již nejméně jednou pro nějaký delikt postižen trestněprávními sankcemi a poté se během určitého rizikového časového období dopustil znovu trestné činnosti.*“⁶⁸

⁶⁶ ČERNÝ in VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 808

⁶⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 125

⁶⁸ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 217

Kasier dále uvádí, že „*téměř nezávisle na trestném činu a výkonu trestu dochází k recidivě u více než poloviny pachatelů během šesti měsíců po odpykání trestu. Interval recidivy je přitom případ od případu kratší.*“⁶⁹

Zajímavá je rovněž skutečnost, že recidivující pachatelé vykazují před zahájením své trestné činnosti vysokou mobilitu, pokud se jedná o místo jejich pobytu. Někteří autoři odborné literatury rovněž shodně uvádějí, že již v raném dětství jsou tito jedinci nápadní svým častým záškoláctvím, potulkami bez cíle a neshodami s učiteli.

Nejsou schopni setrvat v zaměstnání a mají špatnou pracovní morálku. Necháávají se většinou najímat jako příležitostní dělníci.

Zajímalo nás, zda šetření potvrdí **stanovený předpoklad, že 50 % - 70 % pachatelů majetkové trestné činnosti se dopouští této formy kriminality opakovaně**. Odborné zdroje se shodují v tom, že: „*podíl recidivistů na majetkové kriminalitě býval vždy vyšší než u většiny ostatních trestných činů.*“⁷⁰ Míru recidivy jsme ověřovali v dotazníku, **otázkou č. 2:**

Ve výkonu trestu jste za páchaní majetkové kriminality:

- a) poprvé
- b) podruhé
- c) potřetí
- d) vícekrát, uveďte:

tab. č. 3 KOLIKRÁT VE VÝKONU TRESTU

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
POPRVÉ	18	36 %	5	10 %
PODRUHÉ	12	24 %		
POTŘETÍ	10	20 %		
VÍCEKRÁT	5	10 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Z výsledků vyplynulo, že **46%** respondentů je ve výkonu trestu odnětí svobody **poprvé**. **Podruhé** vykonává trest odnětí svobody **24% dotazovaných**, **potřetí je to pak 20%**

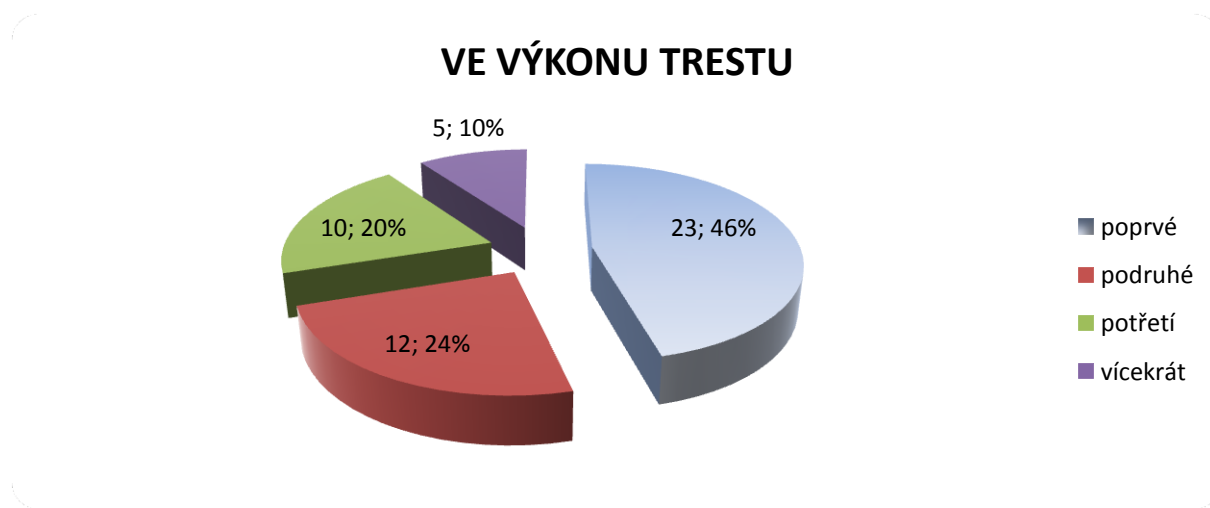
⁶⁹ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 217

⁷⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 267

dotázaných. Zbývajících **10% respondentů** odpovědělo, že jsou ve výkonu trestu **počtvrté**. Všichni respondenti z řad pachatelů hospodářské kriminality jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé.

graf k tab. č. 3

Podíl odsouzených pachatelů majetkové kriminality, kteří se dopouštějí recidivní kriminality, činí **54 %** z celkového vzorku 50 respondentů. **Stanovený předpoklad č. 1, se nám potvrdil.**

14.3 Rodinné vlivy

Rodinu můžeme pojmut jako „sociální prostor, který po celý náš život zásadně ovlivňuje socializaci osobnosti.“⁷¹ Definici rodiny uvádí i Říčan. Označuje ji jako „intimní vztahový systém vyznačující se časoprostorovým ohraničením, jeho členové utvářejí svůj společný život především v privátním prostoru, z něhož jsou vyloučeny jiné osoby.“⁷²

Na základě těchto definicí rodiny bychom se mohli domnívat, že rodina je „bezpečným přístavem“ v moři života. Mělo by tomu tak být, ale bohužel v mnoha případech není a následky „výchovy“ v dysfunkčních rodinách jsou v některých případech nevratné.

⁷¹ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1998, s. 192

⁷² ŘÍČAN in ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1998, s. 192

Vzhledem k tomu, že v procesu vývoje člověka hraje rodinné prostředí velmi důležitou roli, zařadili jsme do dotazníku 8 otázek (č. 3, 4, 8, 9, 10, 11, 12, 13), které s rodinou přímo souvisejí.

14.3.1 Kriminální rodinná anamnéza pachatelů

Kriminalita rodičů, jak uvádí Vágnerová⁷³, zvyšuje riziko obdobného chování i u jejich potomků. „Negativní zkušenost z dětství, jako je citové strádání, fyzické týrání, či zneužívání dítěte, vytváří předpoklad k rozvoji nežádoucích vzorců chování. Kvalita rodinného života, jeho disharmoničnost a extrémní způsoby výchovy jsou rovněž důležité. Obvykle zde nejde jen o to, že rodiče se o děti nestarají nebo je bijí, ale zejména o to, že různým způsobem pozitivně posilují jejich nežádoucí chování a nerozvíjejí přijatelnější vzorce.“⁷⁴

Z tohoto důvodu, jsme se v otázce č. 3, respondentů dotazovali na kriminální rodinnou anamnézu.

Byl někdo z Vaší rodiny (rodiče, sourozenci) ve výkonu trestu odnětí svobody?

- a) ano, některý z rodičů
- b) ano, některý ze sourozenců
- c) ne
- d) nevím

tab. č. 4 RODINNÁ KRIMINÁLNÍ ANAMNÉZA

PACHATELÉ MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATELÉ HOSP. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ANO, NĚKTERÝ Z RODIČŮ	9	18 %		
ANO, NĚKTERÝ ZE SOUROZENCŮ	15	30 %		
NE	14	28 %	5	10 %
NEVÍM	7	14 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

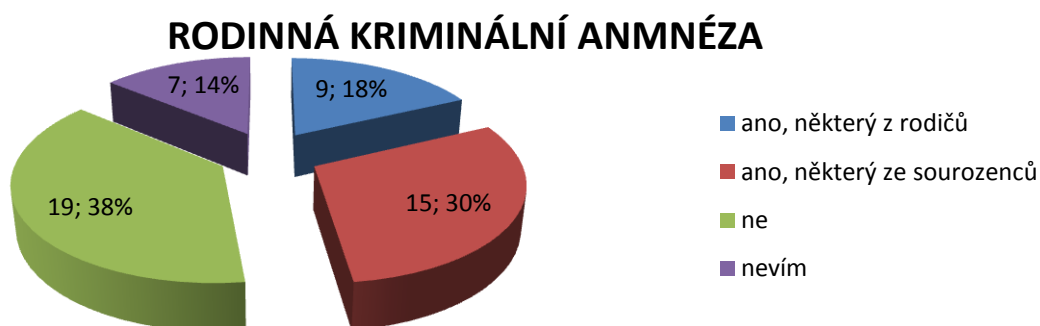
⁷³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 809

⁷⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 809

Z průzkumu vyplývá, že v rodinách **18 % respondentů byl jeden z rodičů** ve výkonu trestu odnětí svobody. **Některý ze sourozenců pak u 30 %** dotázaných. Největší skupinu tvoří respondenti, jejichž rodina byla **bez kriminální zátěže, a to 38 %**. Zbývající část pachatelů (**14 %**) pak na otázku č. 3 odpověděla, že neví.

Respondenti odsouzení za hospodářskou kriminalitu uvedli, že rodiče ani sourozenci ve výkonu trestu odnětí svobody nebyli.

graf k tab. č. 4

Překvapivě vysoké procento respondentů uvedlo, že žádný z rodičů ani sourozenců nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody. Není vyloučeno, že respondenti uvedli nepravdivé údaje, ale druhou možností je, že rodinné prostředí respondentů bylo v pořádku a oni páchali trestnou činností v důsledku své drogové závislosti, vlivem vrstevnické „party“, nebo prostě „jen tak z nudy“. Možné příčiny jsou blíže popisovány v teoretické části této bakalářské práce, v kapitolách 8.3, 9, 10, 11.

14.3.2 Rodinná situace respondentů

Vzhledem k tomu, že společnost prezentuje jako jeden z faktorů možného delikventního jednání nepřítomnost postavy rodiče v rodině, zajímalo nás, kolik respondentů vyrůstá bez matky nebo bez otce. Odborná literatura též hovoří o tom, že absence jednoho z rodičů (ve větší míře je to otec), může být příčinou horších studijních výsledků nebo psychických problémů dítěte.

Rodinnou situaci respondentů jsme zjišťovali **otázkou č. 4:**

Vyrůstal jste:

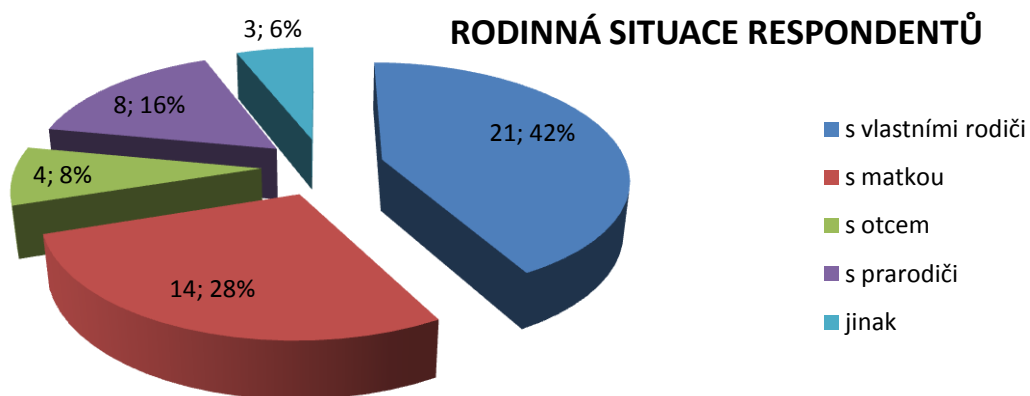
- a) s vlastními rodiči
- b) s matkou
- c) s otcem
- d) s prarodiči
- e) jinak, uveďte:

tab. č. 5 **RODINNÁ SITUACE RESPONDENTŮ**

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
S VLASTNÍMI RODIČI	16	32 %	5	10 %
S MATKOU	14	28 %		
S OTCEM	4	8 %		
S PRARODIČI	8	16 %		
JINAK	3	6 %		
CELKEM	45	90%	5	10 %

Výsledky průzkumu ukázaly, že **42 %** respondentů žilo a vyrůstalo v **úplné rodině**. Pouze **s matkou** pak žilo **28 %** dotazovaných, **pouze s otcem 8 %**, vychovávalo **prarodiči** bylo **16 %** respondentů a **6 %** dotázaných uvedlo, že bylo vychováno jiným způsobem, přičemž **2** respondenti uvedli **pěstounskou péči** a **1** respondent svého **strýce**.

graf k tab. č. 5

Šetřením jsme došli k závěru, že **58 %** respondentů vyrůstalo v **neúplné rodině**, což může mít nemalý podíl na jejich pozdějším delikventním chování.

Kroftová⁷⁵ uvádí, že v rodině mladých lidí, kteří se chovají delikventním způsobem, nejčastěji chybí otec. Většinou vlivem rozvodu nebo kvůli tomu, že s matkou dítěte nikdy nežil ve společné domácnosti. „*Chlapec pak postrádá vzor, s nímž by se mohl identifikovat, děvče postrádá model mužského chování, děti obojího pohlaví postrádají druhý (specifický) zdroj opory a druhou (specifickou) autoritu.*“⁷⁶

14.3.3 Vlivy rodinného prostředí

Dalším důležitým údajem, který jsme chtěli pomocí dotazníku získat, je způsob výchovy, kterému byli respondenti vystaveni. Toto jsme zjišťovali **otázkou č. 8**:

Výchova ve Vaší rodině byla:

- a) běžná
- b) příliš volná
- c) příliš přísná

tab. č. 6 **VLIVY RODINNÉHO PROSTŘEDÍ**

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
BĚŽNÁ	12	24 %	5	10 %
PŘÍLIŠ VOLNÁ	24	48 %		
PŘÍLIŠ PŘÍSNÁ	9	18 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Zajímavým zjištěním pro nás byl fakt, že **48 %** respondentů označilo výchovu svých rodičů za **příliš volnou**. S výchovou **běžného** typu se setkala **34 %** dotázaných a výchovu,

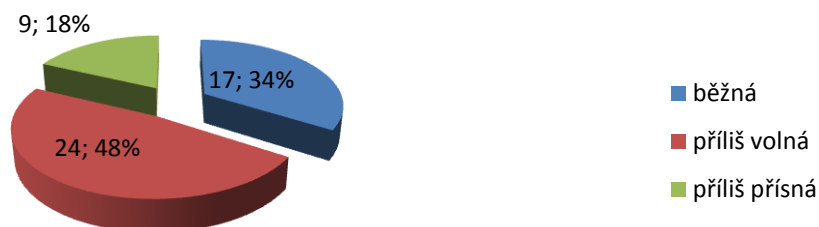
⁷⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 45

⁷⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 45

která byla **příliš přísná**, zažilo **18 %** odsouzených pachatelů. Pachatelé hospodářské kriminality uvedli, že se setkali s výchovou běžného typu.

graf k tab. č. 6

VLIVY RODINNÉHO PROSTŘEDÍ

„Přístup rodičů k dětem, styl vedení a emoční klima mají opravdu výrazný formativní vliv.“⁷⁷

Mikšík a Břicháček⁷⁸ uvádějí ve své studii, která se zaměřuje na souvislosti mezi stylem výchovy v rodině a strukturou psychické variabilní osobnosti, že probandi, kteří dle vlastního vyjádření procházeli **velmi přísnou výchovou** v době svého dětství, se jeví jako „málo dynamičtí“, bývají také „emocionálně citlivější“.

U těchto lidí se také projevuje výrazný konzervatismus, rezervovanost, starostlivost a sklony k opatrnickví. Pro tyto osoby je rovněž příznačná malá psychická vyrovnanost a snížená kompatibilita.

Osoby, které v dětství prošly (podle vlastního názoru) volnou, **vysoce liberální formou výchovy**, se v dospělém věku jeví jako mnohem dynamičtější, vyhovuje jim proměnlivější životní prostředí, bohatství podnětů, dojmů a situačních změn. Emocionalita těchto lidí je stabilnější a vyrovnanější. *„Projevuje se u nich situačně účelové jednání s nižšími autoregulačními zábranami, mívají tendenci držet se vlastních setrvalých stereotypů – mají tedy nízkou přizpůsobivost.“⁷⁹*

Lze říci, že příliš přísná výchova v dětství plodí spíše prožívající, stažený a opatrný typ osobnosti a ve svých důsledcích vede k vysoké emocionální citlivosti, k utváření prožitkového přístupu ke skutečnosti.

⁷⁷ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1998, s. 194

⁷⁸ MIKŠÍK, O., BŘICHÁČEK, V. in ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1998, s. 194, 195

⁷⁹ MIKŠÍK, O., BŘICHÁČEK, V. in ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1998, s. 195

Naopak volný, vysoce liberální styl výchovy nenarušuje tolik emocionální sféru, povzbuzuje zvědavost, ale na straně druhé snižuje vnitřní regulační zábrany, uvolňuje reaktivitu, tudíž produkuje osobnosti s malou vnitřní regulací a vede ke vzniku rizikovějších stylů interakcí. Mimo jiné, jsou tyto charakteristiky typické i pro **pachatele trestných činů**⁸⁰. Můžeme se tedy oprávněně domnívat, že styl výchovy v rodině, má na páchaní kriminality a to nejen majetkového charakteru, nemalý podíl.

14.3.4 Atmosféra v rodinách respondentů

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je dle Kroftové⁸¹ klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Rodina je pro dítě nejvýznamnější sociální skupinou.

Vágnerová⁸² uvádí, že dítě nachází v rodině nejen zdroj jistoty a bezpečí, ale rodina je pro něj i zdrojem informací o něm samém. Způsob výchovy dítě určitým způsobem stimuluje, rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti. Vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, slouží pro dítě jako model, který napodobuje, event. se s ním **identifikuje**. Pokud jsou tyto vztahy v rodině disharmonické, zkreslují jeho představy o realitě. Rodina je pro dítě důležitým zdrojem informací, které si zobecňuje, a tudíž očekává, že stejným způsobem se budou chovat ostatní lidé.

*„Uspořádání rodinného systému a pozice, jakou v něm dítě zaujímá, také ovlivní jeho další vývoj, resp. adaptaci na jiné sociální prostředí.“*⁸³ Systémy rodinného uspořádání mohou být různé. Mohou postrádat potřebný řád, jasná pravidla i srozumitelnou hierarchii postavení jednotlivých členů, mohou být ale i příliš rigidní, neschopné reagovat na vývojově podmíněné změny a individuální potřeby dítěte.

Pokud v životě dítěte chybí kvalitní rodinné zázemí nebo jsou vztahy v rodině nějakým způsobem narušeny, stává se pak rodina rizikovým faktorem, přispívajícím ke vzniku psychických potíží.

Na „atmosféru“ v rodinách respondentů jsme se dotazovali v **otázce č. 9**:

---

⁸⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 810

⁸¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 42

⁸² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 45

⁸³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 46

Atmosféra v rodině, ve které jste vyrůstal, byla:

- a) vřelá (rodiče Vám dávali najevo svoji lásku)
- b) bezkonfliktní
- c) s běžnými konflikty
- d) chladná, nevšímavá

tab. č. 7

ATMOSFÉRA V RODINÁCH RESPONDENTŮ

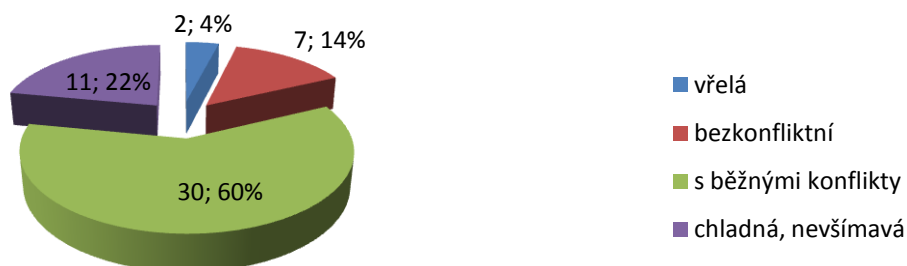
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
VŘELÁ	0	0	2	4 %
BEZKONFLIKTNÍ	4	8 %	3	6 %
S BĚŽNÝMI KONFLIKTY	30	60 %		
CHLADNÁ, NEVŠÍMAVÁ	11	22 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Výsledky šetření ukázaly, že rodinné prostředí s **vřelou atmosférou** zažily **4 %** respondentů. Za **bezkonfliktní**, označilo rodinné prostředí **14 %** dotázaných, s **běžnými konflikty** v rodině se setkala největší skupina respondentů – **60 %**. **Chladné a nevšímavé** prostředí bylo pak v rodinách **22 %** respondentů.

Dva respondenti, kteří označili atmosféru v rodině jako vřelou, pocházeli ze skupiny pachatelů hospodářské kriminality. Další tři pachatelé hospodářské kriminality pak označili rodinné prostředí jako bezkonfliktní.

graf k tab. č. 7

ATMOSFÉRA V RODINÁCH RESPONDENTŮ

Na základě těchto výsledků bychom se mohli domnívat, že 78 % respondentů nemělo vzhledem k dobrým rodinným podmínkám k páčání trestné činnosti důvod. Máme však možnost porovnat získané údaje s teoretickou částí práce a zde uvádíme, že „*etiologie delikventního chování je multifaktoriální. Je výsledkem interakce mezi komplexem vnějších vlivů a vlastností jedince. Konkrétní trestný čin je vždy třeba chápat jako aktuální souhru vnitřních faktorů a vnějších okolností.*“⁸⁴

Vlivů, které působí na pachatele trestných činů, je celá řada. Rodinné podmínky, styl výchovy a další, mohou kriminální kariéře jedince napomoci, nenesou však za ni bezvýhradnou odpovědnost.

14.3.5 Užívání drog – matka respondentů

Mezi vlivy rodinného prostředí můžeme zařadit i zvýšenou konzumaci alkoholu nebo užívání drog rodiči respondentů. Zajímalo nás, zda se pachatelé majetkové kriminality, kteří jsou sami v mnoha případech uživateli drog, mohli s tímto „škodlivým“ vzorem setkat u svých rodičů.

Nechceme tvrdit, že závislí rodiče jsou jediným předpokladem pro drogovou kariéru dětí. Nešpor⁸⁵ uvádí, že „řada lidí závislých na droze, vykazuje poruchy osobnosti a chování“.⁸⁶ Dřívější název pro takové jedince byl „psychopaté“. Od tohoto názvu se již upustilo a užívá se spojení „specifická porucha osobnosti“. Příčiny vzniku těchto specifických poruch nejsou známy, ale mezi odborníky převažuje názor, že pravděpodobnou příčinou jsou dědičné dispozice, které následně rozvíjí nevhodná výchova, zejména v rodině.

Nejprve jsme se dotazovali respondentů na matku, **otázkou č. 10:**

Užívala Vaše matka drogy?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

---

⁸⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 808

⁸⁵ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. 1995, s. 58

⁸⁶ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. 1995, s. 58

tab. č. 8

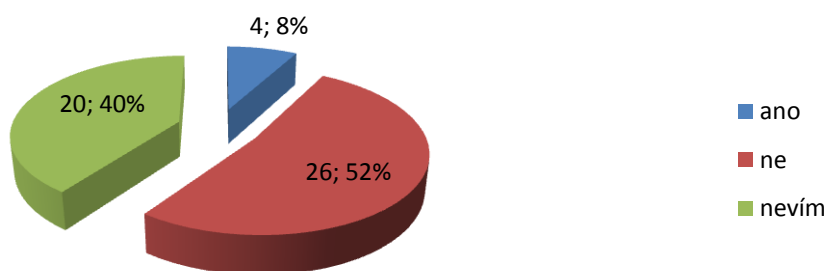
UŽÍVÁNÍ DROG – MATKA RESPONDENTŮ

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ANO	4	8 %		
NE	21	42 %	5	10 %
NEVÍM	20	40 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Skupinu odsouzených, jejichž **matka byla uživatelkou drog**, tvoří **8 %** z celkového počtu 50 osob. Většina dotázaných uvedla, že jejich **matka drogy neužívala** – **52 %**. Počet respondentů, kteří uvedli, že **nevědí**, pak tvoří **40 %**. Všichni respondenti ze vzorku hospodářské kriminality uvedli, že jejich matka drogy neužívala.

graf k tab. č. 8

UŽÍVÁNÍ DROG - MATKA RESPONDENTŮ

Ve výsledku průzkumu nás překvapilo, že počet respondentů, kteří odpověděli, že jejich matka drogy neužívala, se téměř shoduje s počtem respondentů, kteří uvedli, že nevědí. Tato skutečnost možná signalizuje to, že respondenti nechtěli pravdivý údaj uvést, neboť problém drogové závislosti u matek je vysoce stigmatizující.

Podle Nešpora⁸⁷, ženy závislé na alkoholu nebo jiných návykových látkách nejčastěji spojují vznik závislosti se zátěžovou životní událostí v rodině nebo partnerském životě. U žen je také vyšší výskyt depresí a úzkostných stavů.

„Pokud chceme hovořit o důsledcích, které způsobuje závislost na návykových látkách v rodině, představujeme si jako oběti závislosti rodičů především děti.“⁸⁸ Závislosti otce pak

⁸⁷ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí*. 1996, s. 153

⁸⁸ HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. *Závislost známá neznámá*. 1996, s. 77

Heller⁸⁹ připisuje menší následky, než závislosti matky. Podstatné ovšem je, že ať už je závislý kterýkoli z rodičů, tato závislost destruuje celý rodinný systém i jeho jednotlivé členy. Od tohoto faktu se pak odvíjí i destrukce společenských struktur a celých populací.

Pokud dítě zůstává nadále v rizikovém prostředí s matkou, která je uživatelkou drog, je velmi brzy konfrontováno s faktory významnými pro vznik drogové závislosti. Vedle mechanismu dědičného vlivu působí na vývoj dítěte v rodině, kde je matka závislá na alkoholu či jiné droze, i negativní sociální faktory. Napjatá, konfliktní atmosféra s citovým neuspokojením má negativní vliv na vyrůstající osobu, která je často neurotizovaná, nejistá a zdrženlivá.

Velkým rizikem jsou pro dítě změny v motivaci rodiče - toxikomana. Motivační okruh takového člověka je zúžen na zájmy a cíle, které souvisejí pouze s obstaráváním drog. Pozitivní motivace jsou blokovány lhostejností.

U dětí z rodin drogově závislých rodičů se již v dětství vyskytují různé formy psychických poruch a odchylek, které negativně ovlivňují jejich schopnost adaptovat se na prostředí ve škole a mezi jinými dětmi. Pokud není diagnostikována přímo psychická porucha, takové děti se odlišují od svých vrstevníků horším prospěchem ve škole, častější nemocností, menším počtem koníčků a **později horším uplatněním v pracovním a společenském životě.**

14.3.6 Užívání drog – otec respondentů

Dle zprávy⁹⁰, kterou vypracoval Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, je mezi muži užívání drog častější než mezi ženami. Důvodem může být záliba mužů v dobrodružství, v touze poznávat a zkoušet nové věci, avšak „**rozhodujícím předpokladem pro vznik návyku, je struktura osobnosti.**“⁹¹ Drogovou aktivitu otců jsme zjišťovali **otázkou č. 12:**

Užíval Váš otec drogy?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

---

⁸⁹ HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. *Závislost známá neznámá*. 1996, s. 77

⁹⁰ <http://www.uzis.cz/rychle-informace/evropske-vyberove-setreni-zdravotnim-stavu-cr-ehis-cr-uzivani-drog>

⁹¹ JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. 1990, s. 72

tab. č. 9

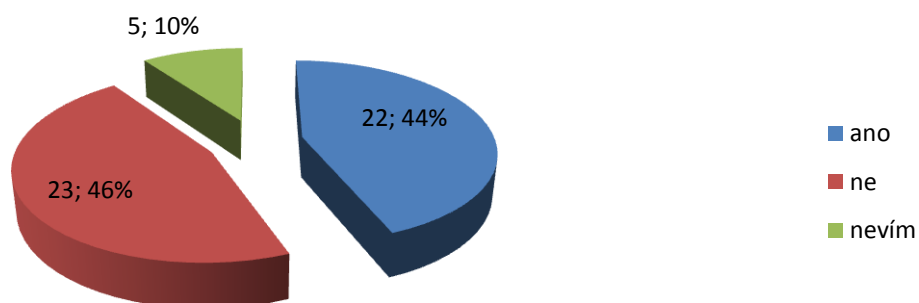
UŽÍVÁNÍ DROG – OTEC RESPONDENTŮ

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ANO	22	44 %		
NE	18	36 %	5	10 %
NEVÍM	5	10 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Fakt, že více uživatelů drog bývá mezi osobami mužského pohlaví⁹², nám potvrzuje i výsledek našeho dotazníkového šetření, kdy otce, jako **uživatele drog**, označilo **44 %** dotázaných, **46 %** respondentů uvedlo, že jejich otec drogy neužíval a **10 %** dotázaných uvedlo, že **neví**, zda jejich otec užíval drogy. Respondenti odsouzení za hospodářskou kriminalitu uvedli, že otec drogy neužíval.

graf k tab. č. 9

UŽÍVÁNÍ DROG - OTEC RESPONDENTŮ

14.3.7 Abúzus alkoholu - matka respondentů

Nešpor⁹³ uvádí, že pro ženu, která nadměrně požívá alkoholické nápoje, je typické, že se za své pití stydí. Z tohoto důvodu ho tají a pije většinou v soukromí a sama. Pomocí alkoholu lze například získat schopnost promluvit s určitou osobou, zmírnit pocity ostychu, nebo

⁹² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 550

⁹³ NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí*. 1996, s. 153

změnit špatnou náladu na dobrou. Důvodem, proč ženy pijí, většinou bývají problémy s partnerem, těžké životní situace atp.

„Tato forma se většinou ve svém projevu jeví i neinformovanému pozorovateli jako nepochopitelné, patologické jednání. Doba vývoje závislosti trvá řádově pět let, a to dle individuálních zdravotních podmínek. Tento typ alkoholového abúzu se nazývá symptomatický.“⁹⁴

Ženy také relativně často kombinují alkohol s některými psychofarmaky, nejčastěji trankvilizéry, hypnotiky nebo analgetiky.

Zda matka respondentů požívala alkoholické nápoje ve větší míře, jsme ověřovali **otázkou č. 11:**

Požívala Vaše matka alkohol ve větší míře?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

tab. č. 10 ABÚZUS ALKOHOLU – MATKA RESPONDENTŮ

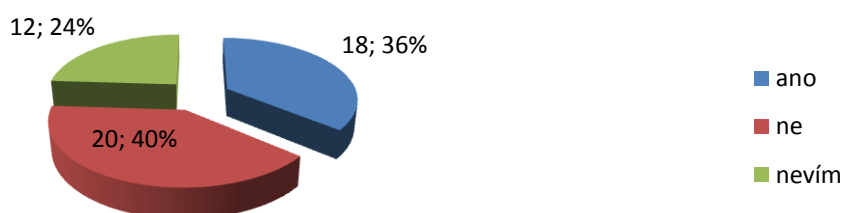
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ANO	18	36 %		
NE	15	30 %	5	10 %
NEVÍM	12	24 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Na otázku, zda matka respondentů požívala alkoholické nápoje ve větší míře, odpovědělo **kladně 36 %** respondentů, **40 %** dotázaných uvedlo, že jejich matka alkoholické nápoje ve větší míře **nepožívala** a **24 %** respondentů **neví**.

Všichni respondenti ze vzorku hospodářské kriminality uvedli, že jejich matka alkoholické nápoje ve větší míře nepožívala.

⁹⁴ HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. *Závislost známá neznámá*. 1996, s. 25

ABÚZUS ALKOHOLU - MATKA RESPONDENTŮ

Výsledek šetření ukazuje na relativně vysoký počet matek, které užívaly alkohol ve větší míře. O negativních dopadech závislostí rodičů (na alkoholových či nealkoholových drogách) na rodinu a především na děti a jejich další vývoj, jsme hovořili již v předchozích kapitolách. Podrobněji se věnujeme alkoholovým závislostem v teoretické části práce, v kapitole 10.

Vysoké procento ze vzorku respondentů (**24 %**) uvádí, že **neví**, zda jejich matka užívala ve větší míře alkoholické nápoje. S obdobně vysokým počtem takových odpovědí (**40 %**) jsme se setkali i u **otázky č. 10** (užívala Vaše matka drogy?). Tento výsledek je velmi zajímavý a může dokazovat to, že respondenti u těchto dvou otázek záměrně neuvádějí pravdivé údaje. Lze ho vyložit i tak, že respondenti, jejichž matka byla uživatelkou drog, se za tuto skutečnost stydí, protože i oni vědí, že matka by měla být dítěti ochranitelkou a oporou. Matky, které užívají drogy, však tuto funkci v mnoha případech neplní a osud dítěte jim je lhostejný.

14.3.8 Abúzus alkoholu – otec respondentů

Velmi zajímavý je výzkum, který se váže k vlastnostem závislých osob. Provedli jej pracovníci Výzkumného ústavu psychiatrického⁹⁵. Výzkumný vzorek zahrnoval mladé muže z Prahy. Z výzkumu mimo jiné vyplynulo, že „*pravidelná konzumace alkoholu – což je první stupeň ohrožení ze závislosti – vzniká u víc jak poloviny naší mužské populace už v adolescenci.*“⁹⁶

⁹⁵ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišci a gambléři*. 1995, s. 66, 67

⁹⁶ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišci a gambléři*. 1995, s. 67

Dalším důležitým poznatkem bylo, že muži, kteří pracují manuálně, jsou větší konzumenti piva, než muži, kteří pracují v jiných profesích. V rozhovoru se pak u dotazovaných zjišťovalo, zda v dětství a dospívání u nich v rodině došlo k nějaké závažné odchylce. Bylo zjištěno, že „závadné“ rodinné prostředí bylo u mužů evidovaných pro závislost na alkoholu častější, než u mužů ostatních.

„Častější silný konzum a především častější evidence pro závislost byly zjištěny u těch mužů, kteří už v adolescenci vyvolali pozornost represivních složek. Z toho tedy vyplývá, že neúměrné požívání alkoholu se jako nadstavba váže na poruchy chování v dětském věku.“⁹⁷

V našem šetření jsme profese, které vykonávali otcové respondentů, nezkoumali. K získání potřebných dat, jsme položili **otázku č. 13:**

Požíval váš otec alkohol ve větší míře?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

tab. č. 11 ABÚZUS ALKOHOLU – OTEC RESPONDENTŮ

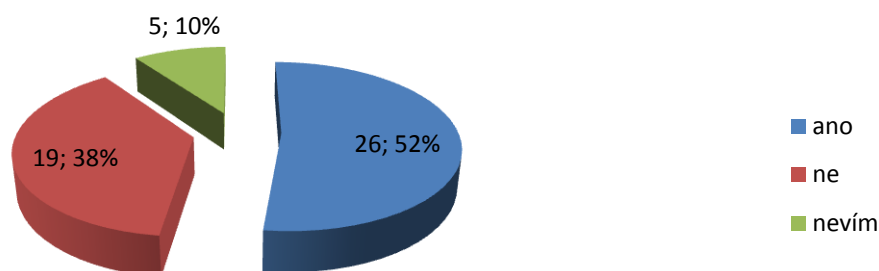
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ANO	25	50 %	1	2 %
NE	15	30 %	4	8 %
NEVÍM	5	10 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Podstatné tak pro nás je, že požívání alkoholu **u otce – ve větší míře**, potvrdilo **52 %** respondentů, **38 %** dotázaných uvedlo, že **otec** alkohol ve zvýšené míře **nekonzumoval** a **10 %** respondentů **neví**. Jeden respondent ze vzorku hospodářské kriminality uvedl, že jeho otec konzumoval ve větší míře alkoholické nápoje, zbylí čtyři respondenti uvedli, že jejich otcové alkohol ve větší míře nepožívali.

⁹⁷ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, fetišáci a gambleři*. 1995, s. 67

graf k tab. č. 11

ABÚZUS ALKOHOLU - OTEC RESPONDENTŮ

Výsledek šetření dokazuje, že v rodinách u více jak poloviny respondentů otec hojně požíval alkoholické nápoje. Tyto zjištěné údaje a údaje z předchozích otázek nám pomohly utvořit přibližnou představu o tom, jaké rodinné vlivy působily na osobnosti respondentů v dětství a jakým negativním vlivům mohla být vystavena jejich psychika.

14.4 Vzdelání respondentů

Druhým stanoveným předpokladem bakalářské práce je tvrzení, že **30 % - 50 % pachatelů majetkové trestné činnosti má vyšší než základní vzdělání**. Dosažené vzdělání respondentů jsme ověřovali **otázkou č. 5:**

Máte ukončené:

- a) základní vzdělání
- b) střední odborné učiliště
- c) středoškolské vzdělání s maturitou
- d) vysokoškolské vzdělání
- e) jiné, uveďte:

tab. č. 12

NEJvyšší dosažené vzdělání respondentů

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ	31	62 %		
STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ	10	20 %		
STŘEDOŠKOLSKÉ VZDĚLÁNÍ S MATURITOU	4	8 %	4	8 %
VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁNÍ	0	0 %	1	2 %
JINÉ	0	0 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

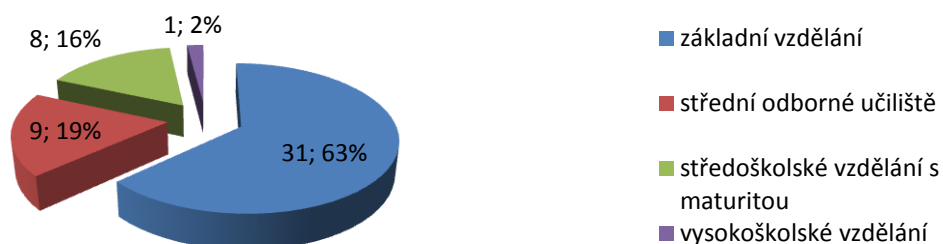
Respondenti, kteří mají **základní vzdělání**, tvoří **62 %** ze zkoumaného vzorku. **Střední odborné učiliště** absolvovalo **20 %** dotázaných, **středoškolské vzdělání s maturitou** má **16 %** respondentů a **2 %** dotázaných má **vysokoškolské vzdělání**.

Respondent, který v dotazníku uvedl vysokoškolské vzdělání, patří do vzorku hospodářské kriminality. Zbývající čtyři odsouzení z této skupiny mají středoškolské vzdělání s maturitou.

Můžeme říci, že **výsledky našeho šetření potvrdily i náš druhý předpoklad**, neboť **vyšší, než základní vzdělání má 38 % dotazovaných**.

graf k tab. č. 12

NEJvyšší dosažené vzdělání respondentů

Vzdělání hraje v životě každého člověka důležitou roli. Možná si to někteří z nás neuvědomují, ale kriminalita je jev, který je úzce spjat s nedostatečným vzděláváním, často i s nedokončeným základním vzděláním a s nízkou motivací k práci. Kroftová uvádí, že „v

*současné západní Evropě postihuje nezaměstnanost nejvíce mladé lidi, a z nich nejvíce ty, kteří mají nejnižší vzdělání.*⁹⁸

Vyšší vzdělání má pro člověka hodnotu nejen formální, ale také zvyšuje možnosti jeho uplatnění na trhu práce. Můžeme říci, že největší riziko delikventního chování je právě u těch jedinců, kteří žijí v sociálně handicapovaných vrstvách, které mají ke vzdělávání horší přístup.

Nízká úroveň vzdělanosti se projevila i u našeho vzorku pachatelů. Naše šetření potvrdilo i Kaiserovo⁹⁹ tvrzení, že pachatelé majetkové trestné činnosti častokrát vykazují tyto sociální znaky: **narušená rodina, zaostávání ve škole, neúspěch v povolání, nízký sociální status (např. nevyučený, pomocný dělník).**

Pachatelé hospodářské kriminality jsou oproti vzorku majetkové trestné činnosti vzdělaní lépe. Dalo by se říci, že lepší vzdělání tato forma kriminality přímo vyžaduje. Je totiž z hlediska praktického provedení „náročnější“. Vyžaduje teoretické znalosti na vyšší úrovni a nezřídka pachatel zneužije svého vysokého postavení, např. ve firmě (odtud zřejmě Sutherland odvodil název „*kriminalita bílých límečků*“).

14.5 Přístup respondentů ke studiu

Zajímalo nás, jaký přístup měli respondenti ke vzdělávání a jakých výsledků přibližně dosahovali. Tyto informace jsme ověřovali **otázkou č. 6:**

Během školní docházky jste:

- a) prospíval velmi dobře a učení vás bavilo
- b) patřil jste k průměrným studentům
- c) prospíval hůře, ale snažil jste se to změnit
- d) své studijní výsledky nepovažoval za důležité

---

⁹⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 68

⁹⁹ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 191

tab. č. 13

PŘÍSTUP RESPONDENTŮ KE STUDIU

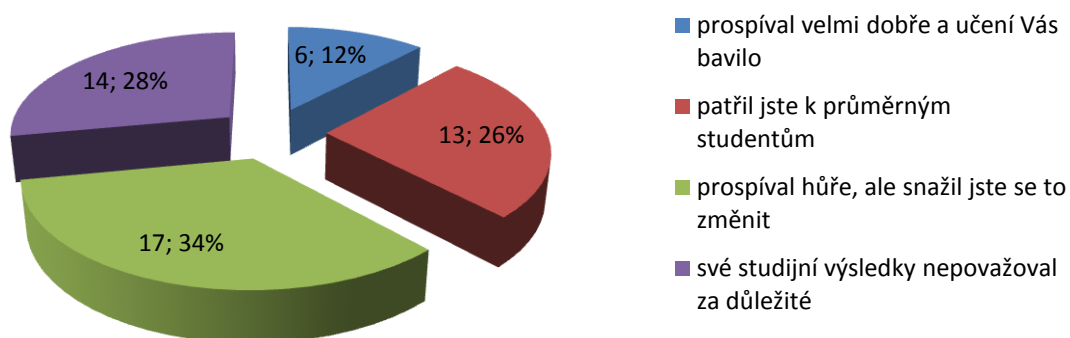
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
PROSPÍVAL JSTE VELMI DOBŘE A UČENÍ VÁS BAVILO	5	10 %	1	2 %
PATŘIL JSTE K PRŮMĚRNÝM STUDENTŮM	10	20 %	3	6 %
PROSPÍVAL JSTE HŮŘE, ALE SNAŽIL JSTE SE TO ZMĚNIT	16	32 %	1	2 %
SVÉ STUDIJNÍ VÝSLEDKY JSTE NEPOVAŽOVAL ZA DŮLEŽITÉ	14	28 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Výsledky šetření ukazují, že **12 %** z dotázaných hovoří o svých studijních výsledcích jako o **velmi dobrých**. Za **průměrné** pak považuje své studijní výsledky **26 %** respondentů, **horší prospěch, ale snahu** o jeho zlepšení mělo **34 %** dotázaných. Studijní výsledky pak **nepovažovalo za důležité** **28 %** respondentů.

Vzorek pachatelů hospodářské kriminality se ke svým studijním výsledkům vyjádřil následujícím způsobem. Jeden respondent uvedl, že prospíval velmi dobře a studium jej bavilo. Tři respondenti se zařadili k průměrným studentům a jeden respondent uvedl, že jeho prospěch byl horší, ale snažil se tuto skutečnost změnit.

graf k tab. č. 13

PŘÍSTUP RESPONDENTŮ KE STUDIU

Otázku, která se zaměřila na přístup respondentů k jejich „školním“ povinnostem, jsme do dotazníku zařadili z toho důvodu, abychom si mohli utvořit celkový pohled na osobnost delikventů.

Z výsledků šetření je patrné, že většina respondentů nepatřila k nejlepším žákům. Překvapující však je, že „pouze“ **28 %** respondentů z celkového vzorku se vyjádřilo v tom smyslu, že studijní výsledky nepovažovali za důležité, tudíž můžeme odvodit, že jejich přístup k plnění školních povinností nebyl aktivní. Zbývajících **72 %** respondentů se minimálně pokoušelo svůj prospěch zlepšit. V tomto případě tedy odborná literatura naše výsledky nepotvrzuje.

14.6 Zájem rodičů o studijní výsledky respondentů

Míru zájmu, jakou projevovali rodiče respondentů o jejich výsledky ve škole, jsme zjišťovali v **otázce č. 7**:

Rodiče se o Vaše školní výsledky zajímali:

- a) hodně
- b) průměrně
- c) jen když jste dostal špatnou známku
- d) vůbec

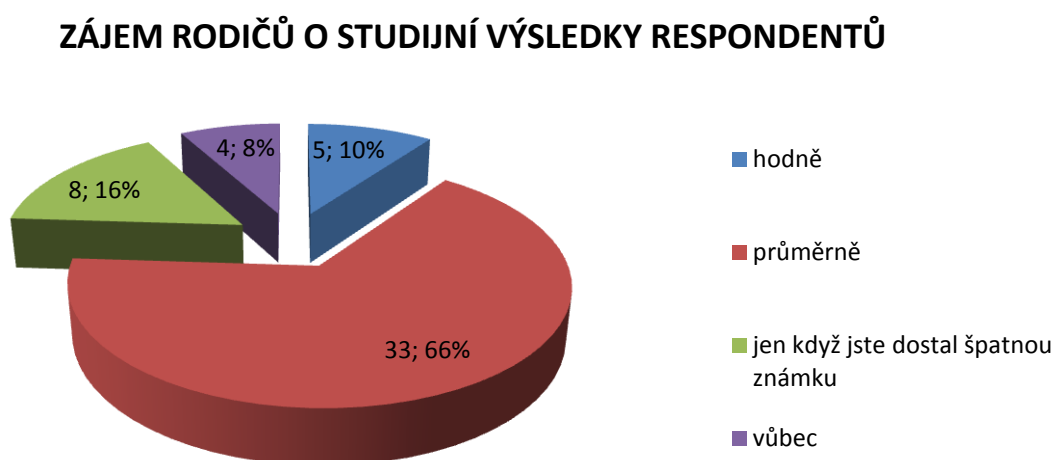
tab. č. 14   ZÁJEM RODIČŮ O STUDIJSNÍ VÝSLEDKY RESPONDENTŮ

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
HODNĚ	5	10 %		
PRŮMĚRNĚ	28	56 %	5	10 %
JEN KDYŽ JSTE DOSTAL ŠPATNOU ZNÁMKU	8	16 %		
VŮBEC	4	8 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Velkou míru zájmu o studijní výsledky projevili rodiče u **10 %** dotázaných. **Průměrný zájem** projevilo **66 %** rodičů. Zájem pouze v případech, kdy respondent **dosahoval špatných studijních výsledků**, mělo **16 %** rodičů. **Žádný zájem** o studijní výsledky respondentů pak nemělo **8 %** rodičů.

Respondenti ze vzorku pachatelů hospodářské kriminality uvedli, že míra zájmu rodičů o jejich studijní výsledky byla průměrná.

graf k tab. č. 14

Zájem rodičů o studijní výsledky dětí by neměl spočívat pouze v kontrolování žákovské knížky. Rodiče by se měli primárně zajímat o to, jak se dokáže dítě soustředit na stanovené úkoly, jaká je jeho pozice v kolektivu ostatních dětí, jaké jsou jeho slabiny. Kroftová uvádí, „že škola, je dnes ve všech demokratických zemích otevřenou institucí“,¹⁰⁰ což znamená, že v případě zájmu, jsou rodiče vítanými členy pro dialog se školou. Pokud se dítě setkává ze strany rodičů se zájmem o svojí školní práci a nedochází k tomu, že se rodič zajímá jen proto, aby dítě následně perzekuoval, je tento zájem pro dítě dostatečnou motivací k dobrým nebo alespoň dostatečným výkonům.

Výsledky našeho šetření nejsou v tomto případě nijak překvapivé. Valná většina respondentů (**76 %**) uvedla, že se rodiče o jejich studijní výsledky zajímali a z odpovědí u předchozí otázky jsme mohli zjistit, že **72 %** respondentů projevovalo o studium zájem.

¹⁰⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 73

14.7 Volný čas respondentů v období dospívání

Období dospívání bychom také mohli označit jako **soubor změn** a to **v oblasti somatické, psychické i sociální**. Průběh tohoto procesu je podle Vágnerové¹⁰¹ „závislý na konkrétních kulturních a společenských podmínkách, z nichž vyplývají požadavky a očekávání společnosti ve vztahu k dospívajícím.“

Období dospívání můžeme rozdělit na dvě fáze. **Raná adolescence** a **pozdní adolescence**. Pro účely naší práce se budeme zabývat adolescencí pozdní, neboť právě v tomto období dochází ke komplexnějším psychosociálním proměnám, dochází k hledání a rozvoji vlastní identity. Pro adolescenty je typické, že experimentují s různými variantami chování.

Během tohoto náročného období, které je plné nejistoty, jsou dospívající lidé vystaveni velkým rizikům. Mezi taková rizika patří i **parta**. Pokud se dospívajícímu nedostává od rodiny patřičné podpory a zájmu, začne hledat zdroje uspokojení těchto potřeb s největší pravděpodobností jinde. „Vazby na skupinu navíc snižují individuální zodpovědnost a zvyšují pocity sebevědomí a sebejistoty, jehož by jedinec pravděpodobně nedosáhl.“¹⁰² Více se vrstevnickým partám věnujeme v kapitole 8.3.1 v teoretické části práce.

Respondentům byla v souvislosti s jejich volným časem v období dospívání položena **otázka č. 14:**

Volný čas jste v období dospívání trávili:

- a) sám
- b) s partou
- c) sportovními aktivitami
- d) v hernách, barech
- e) s rodinou
- f) věnoval jste se dětem (kroužky, sportovní oddíly atd.)
- g) neměl jste žádný volný čas
- h) jinak, uveďte:

---

¹⁰¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. 2008, s. 59

¹⁰² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie pro obor penitenciární péče*. 2008, s. 66

tab. č. 15

VOLNÝ ČAS JSTE V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ TRÁVIL

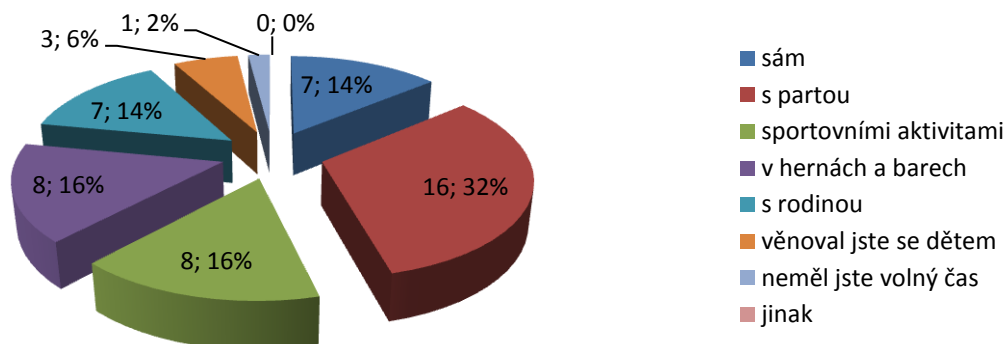
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
SÁM	6	12 %	1	2 %
S PARTOU	16	32 %		
SPORTOVNÍMI AKTIVITAMI	7	14 %	1	2 %
V HERNÁCH A BARECH	8	16 %		
S RODINOU	5	10 %	2	4 %
VĚNOVAL JSTE SE DĚTEM (KROUŽKY, SPORTOVNÍ ODDÍLY, ATD.)	2	4 %	1	2 %
NEMĚL JSTE VOLNÝ ČAS	1	2 %		
JINAK	0	0 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Otázka, ohledně volného času respondentů v období dospívání, byla zodpovězena následujícím způsobem. Respondentů, kteří volný čas trávili **sami**, bylo **14 %**. Volný čas trávený **v partě**, uvedlo **32 %** celkového vzorku, **sportovní aktivity** pak uvedlo **16 %**, volný čas **v hernách a barech** trávilo **16 %** dotazovaných, **s rodinou** pobývalo **14 %** respondentů. **Věnovat se dětem a zájmovým kroužkům**, pak zvolila **6 %** respondentů. **Jeden respondent** uvedl, že **volný čas neměl**.

Vzorek pachatelů hospodářské kriminality pak volný čas trávil: **jeden** respondent uvedl, že **sám**, **jeden** respondent **sportovními aktivitami**, **dva** respondenti **s rodinou** a **jeden** respondent se **věnoval dětem a zájmovým kroužkům**.

graf k tab. č. 15

VOLNÝ ČAS JSTE V OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ TRÁVIL

tab. č. 16

RESPONDENTI, KTERÍ TRÁVILI VOLNÝ ČAS S PARTOU

	POČET	%
PACHATELÉ MAJETKOVÉ KRIMINALITY	16	100 %
PACHATELÉ HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY	0	0 %
CELKEM	16	100 %

Z výsledku šetření je patrné, že v období dospívání upřednostnilo trávení volného času s partou **32 %** respondentů. To je tedy vzhledem k zastoupení ostatních aktivit největší skupina. Jak jsme již uvedli výše, parta může dospívajícím lidem z dysfunkčních rodin poskytnout „zdánlivý“ pocit, že někam patří.

Skutečnost, že **32 %** pachatelů trestné činnosti trávilo volný čas v partě, není tedy nijak překvapivá, obzvláště když vezmeme v potaz, že **22 %** všech respondentů hodnotilo **atmosféru v rodině**, ve které vyrůstali, jako **chladnou až nevšímavou**. Důvody ke vstupu do party se budeme podrobněji zabývat v otázce č. 16.

14.8 Volný čas v partě

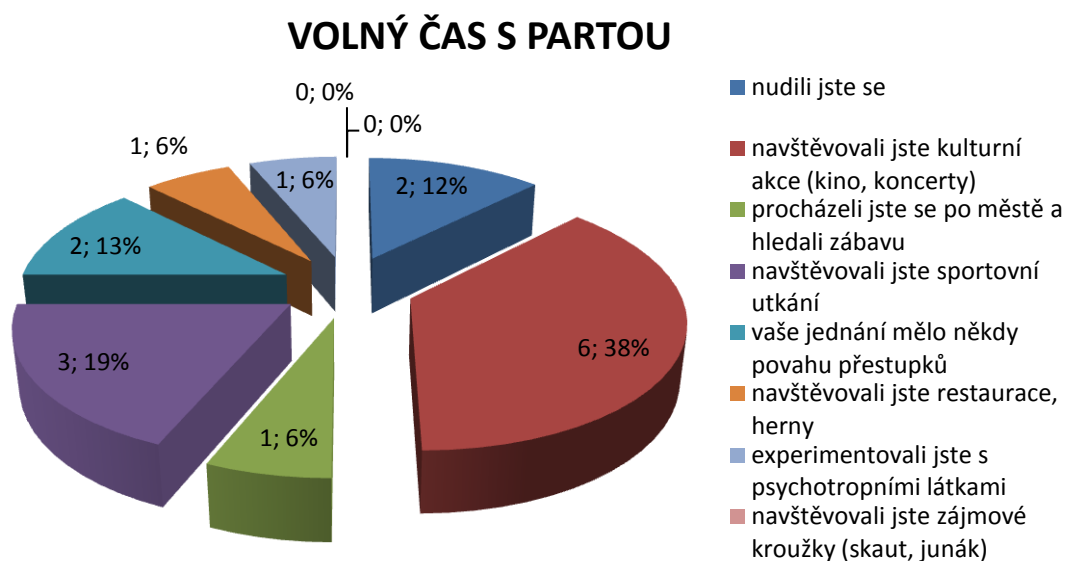
Zajímalo nás, jakým způsobem trávili respondenti volný čas, pokud ho trávili s partou vrstevníků. Podotýkáme, že na otázky č. 15 a 16, odpovídali pouze ti respondenti, kteří „trávili v období dospívání volný čas v partě vrstevníků“. Tento údaj jsme zjišťovali otázkou č. 15:

Pokud jste trávil volný čas s partou:

- a) nudili jste se
- b) navštěvovali jste kulturní akce (kino, koncerty)
- c) procházeli jste se po městě a hledali zábavu
- d) navštěvovali jste sportovní utkání
- e) připouštíte, že vaše jednání mělo někdy povahu přestupků
- f) navštěvovali jste restaurace, herny
- g) experimentovali jste s psychotropními látkami
- h) navštěvovali jste zájmové kroužky (skaut, junák atd.)
- i) učili jste se

graf k tab. č. 17

tab. č. 17

POKUD JSTE TRÁVIL VOLNÝ ČAS S PARTOU

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
NUDILI JSTE SE	2	12 %		
NAVŠTĚVOVALI JSTE KULTURNÍ AKCE (KINO, KONCERTY)	6	38 %		
PROCHÁZELI JSTE SE PO MĚSTĚ A HLEDALI ZÁBAVU	1	6 %		
NAVŠTĚVOVALI JSTE SPORTOVNÍ UTKÁNÍ	3	19 %		
VAŠE JEDNÁNÍ MĚLO NĚKDY POVAHU PŘESTUPKŮ	2	13 %		
NAVŠTĚVOVALI JSTE RESTAURACE, HERNY	1	6 %		
EXPERIMENTOVALI JSTE S PSYCHOTROPNÍMI LÁTKAMI	1	6 %		
NAVŠTĚVOVALI JSTE ZÁJMOVÉ KROUŽKY (SKAUT, JUNÁK)	0	0 %		
UČILI JSTE SE	0	0 %		
CELKEM	16	100 %		

Výsledky šetření nám ukázaly, že **12 %** respondentů se ve volném čase s partou **nudilo**. Nejvíce respondentů (**38 %**) uvedlo, že společně s partou **navštěvovali kulturní akce (kina, koncerty)**. **Jeden respondent (6 %)** uvedl, že se ve svém volném čase spolu s partou **procházel po městě a hledal zábavu**, **19 %** odsouzených pak navštěvovalo s partou **sportovní utkání**, **13 %** respondentů připustilo, že jejich **chování mělo někdy povahu přestupků** (o této skupině, která zřejmě vědomě porušovala zákon, můžeme hovořit jako o partě delikventní). **Jeden respondent** uvedl, že s partou navštěvovali **herny a restaurace** a **další respondent** uvedl, že **experimentovali s psychotropními látkami**. Navštěvování zájmových kroužků a učení neuvedl ani jeden respondent.

Z výše uvedeného je patrné, že „pouze“ devět respondentů z celkového počtu 16, kteří trávili volný čas s partou, tento čas využilo k „organizovaným“ činnostem. Ostatní respondenti uvedli, že se nudili, navštěvovali herny a restaurace, případně experimentovali s psychotropními látkami.

14.9 Důvody vašeho „vstupu“ do party

Důvody, které vedli respondenty k tomu, aby se stali členy vrstevnické party, jsme zjišťovali **otázkou č. 16:**

Co Vás vedlo k zapojení se do party:

- a) společné zájmy
- b) nevěděl jsem, jak jinak využít volný čas
- c) hledal jsem porozumění a pochopení
- d) jiné důvody, uveďte:

tab. č. 18

PROČ JSTE VSTOUPIL DO PARTY

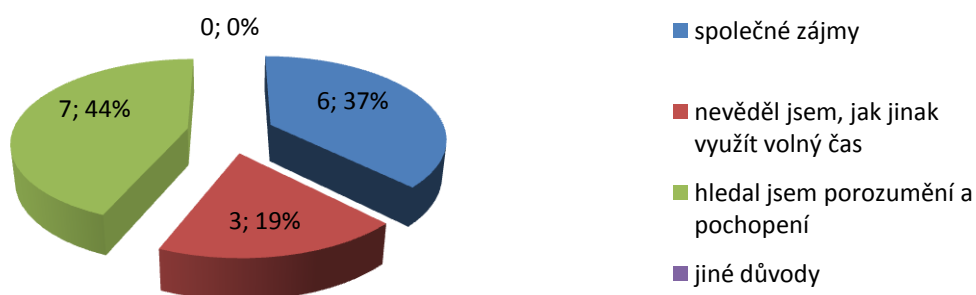
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
SPOLEČNÉ ZÁJMY	6	37 %		
NEVĚDĚL JSEM, JAK JINAK VYUŽÍT VOLNÝ ČAS	3	19 %		
HLEDAL JSEM POROZUMĚNÍ A POCHOPENÍ	7	44 %		
JINÉ DŮVODY	0	0 %		
CELKEM	16	100 %		

Hledání porozumění a pochopení. To byly důvody ke vstupu do party pro **44 %** respondentů. **Společné zájmy** pak v partě chtělo sdílet **37 %** dotazovaných a **19 %** respondentů nevědělo, **jak jinak využít volný čas**.

Z výsledků je patrné, že většina respondentů hledala porozumění a pochopení, kterého se jim zřejmě nedostávalo v rodině. Kroftová¹⁰³ uvádí, že pokud byli dospívající frustrováni nízkou podporou rodiny, je velmi pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější, než u dospívajících s dobrým rodinným zázemím.

graf k tab. č. 18

PROČ JSTE SE STAL ČLEMEM PARTY

Kaiser¹⁰⁴ uvádí, že způsob chování ve volném čase, platí za „*ranou varovnou oblast*“. Mohou se zde ukázat stálé odchylky od „*normálního chování*“ již v době, kdy se život

¹⁰³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 83

¹⁰⁴ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 218

v povolání jeví být ještě v pořádku. Zajímavý je pro nás také fakt, že u zkoumaných osob ve výkonu trestu lze téměř vždy prokázat „bezstrukturní utváření volného času“. Zkoumané osoby často nesmyslně a bezplánovitě očekávají, že se v jejich okolí objeví někdo, s kým si budou moci krátit čas. „*Charakteristické je rozlišování volného času nejdříve na úkor spánku, tedy až hluboko do noci nebo do časného rána, potom i na úkor pracovní doby.*“¹⁰⁵

Můžeme se tedy domnívat, že jedinci, kteří se později dopouštějí delikventního jednání se do paret začleňují i z toho důvodu, že jim tato skupina „naplánuje a zaplní“ jejich volný čas.

15 Kvalita rodičovského dohledu

„*Dohled je další parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním dítěte.*“¹⁰⁶ Pod pojmem dohled je míněna míra rodičovy informovanosti o tom, co dítě dělá, s jakými kamarády se stýká, v jakých místech se zdržuje, když zrovna není doma, kdy se vrací domů a v jakém stavu.

Lze říci, že pokud rodiče dohled (monitoring) nad svým dítětem zanedbávají, tak je větší pravděpodobnost, že „*se dítě dopustí trestného činu a že jej spáchá v raném věku a půjde o závažný trestný čin.*“¹⁰⁷

Míru informovanosti rodičů o tom, co dělali respondenti ve svém volném čase, jsme zjišťovali **otázkou č. 17:**

Pokud jste trávil volný čas mimo domov:

- a) rodiče vždy věděli, kde a s kým jste
- b) rodiče občas věděli, kde a s kým jste
- c) rodiče vůbec nevěděli, kde a s kým jste a ani je to nezajímalo
- d) rodiče se zajímali kde a s kým jste a vy jste občas zalhal

---

¹⁰⁵ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 218

¹⁰⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 44

¹⁰⁷ SNYDER, PETERSON in MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 45

tab. č. 19

VOLNÝ ČAS MIMO DOMOV

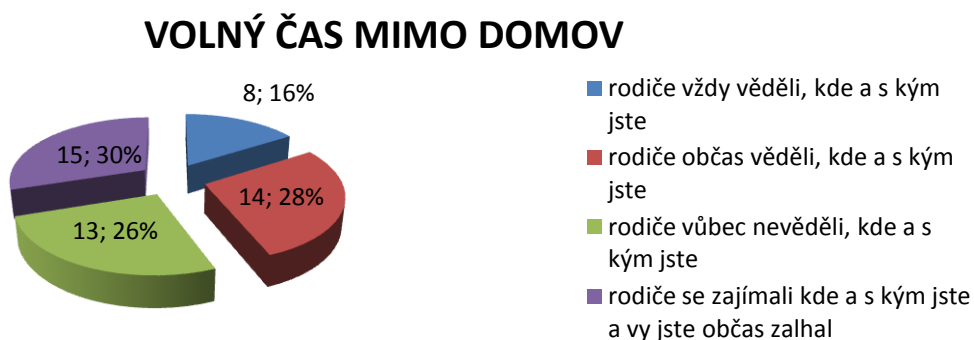
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
RODIČE VŽDY VĚDĚLI, KDE A S KÝM JSTE	6	12 %	2	4 %
RODIČE OBČAS VĚDĚLI, KDE A S KÝM JSTE	13	26 %	1	2 %
RODIČE VŮBEC NEVĚDĚLI, KDE A S KÝM JSTE	11	22 %	2	4 %
RODIČE SE ZAJÍMALI KDE A S KÝM JSTE A VY JSTE OBČAS ZALHAL	15	30 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Výsledky šetření ukázaly, že rodiče měli **vždy přehled** o tom, co dělá respondent ve volném čase, u **16 %** dotázaných, **28 %** respondentů pak uvedlo, že jejich rodiče **občas věděli o tom, kde a s kým ve svém volném čase jsou**, **26 %** dotázaných uvedlo, že jejich rodiče neměli **žádný přehled o tom, kde a s kým** respondenti tráví volný čas a skupina **30 %** respondentů uvedla, že ze strany rodičů **byla snaha o dohled**, ale respondenti jim o tom, jak volný čas tráví, občas **zalhali**.

Vzorek pachatelů z hospodářské kriminality pak uvádí, že rodiče **dvou respondentů (4 %)** **vždy věděli**, kde a s kým tráví volný čas, rodiče **jednoho respondenta (2 %)**, **občas věděli**, kde a s kým tráví volný čas a rodiče **dvou respondentů (4 %)** **pak neměli žádný přehled**.

Celkově lze výsledky hodnotit tak, že kvalitní rodičovský dohled byl zajištěn pouze u nejmenší skupiny respondentů (**16 %**). Můžeme tedy předpokládat, že se tento nedostatek podílel na vzniku pozdějšího delikventního chování našich respondentů.

graf k tab. č. 19

15.1 Zkušenosti s drogami

Problematika páčání trestné činnosti v souvislosti s užíváním drog je popsána v kapitole 9, v teoretické části práce. Zkušenosti respondentů s drogami jsme ověřovali **otázkou č. 18**:

Máte zkušenosti s užíváním drog?

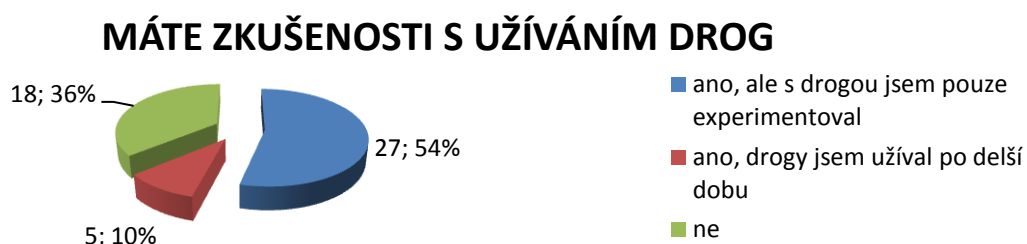
- a) ano, ale pouze jsem s drogou experimentoval (vyzkoušel ji)
- b) ano, drogy jsem užíval po delší dobu
- c) ne

tab. č. 20 ZKUŠENOSTI S DROGAMI

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
ANO, ALE POUZE JSEM S DROGOU EXPERIMENTOVAL	27	54 %		
ANO, DROGY JSEM UŽÍVAL PO DELŠÍ DOBU	5	10 %		
NE	13	26 %	5	10 %
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Výsledky šetření nám ukázaly, že zkušenosti s drogami, byť jen ve formě **experimentování**, má **54 %** dotazovaných, **10 %** respondentů uvedlo, že **drogy užívali dlouhodobě**. Respondenti, kteří jakoukoli **zkušenost s drogou negují**, pak tvoří **26 %**. Pachatelé hospodářské kriminality zkušenosti s drogami neuvádějí.

graf k tab. č. 20

Výsledky nám ukazují, že velká část respondentů zkušenosti s drogou má, avšak v následující otázce, ve které se respondentů ptáme, co je vedlo k páčání trestné činnosti, uvádí jen 6% dotázaných, že důvodem páčání trestné činnosti byla drogová závislost.

Nicméně páčání majetkové kriminality (především krádeže) a drogová závislost jsou spolu podle většiny autorů odborné literatury úzce spjaty.

15.2 Důvody páčání trestné činnosti

Otázkou č. 19 jsme se pokusili zjistit důvody, které respondenty vedli k tomu, aby se dopustili páčání majetkové a hospodářské kriminality.

Co Vás vedlo k páčání majetkové trestné činnosti:

- a) nedostatek peněz
- b) drogová závislost
- c) alkohol
- d) nuda
- e) touha po dobrodružství
- f) vliv party

tab. č. 21

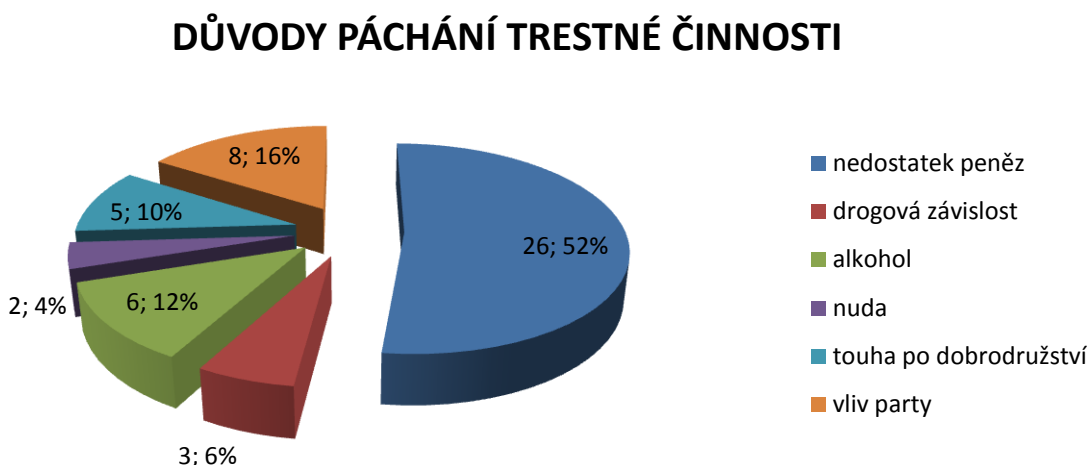
DŮVODY PÁCHÁNÍ TRESTNÉ ČINNOSTI

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
NEDOSTATEK PENĚŽ	22	44 %	4	8 %
DROGOVÁ ZÁVISLOST	3	6 %		
ALKOHOL	6	12 %		
NUDA	2	4 %		
TOUHA PO DOBRODRUŽSTVÍ	4	8 %	1	2 %
VLIV PARTY	8	16 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

Výsledky šetření ukázaly, že nejčastěji se respondenti dopouštěli páchaní trestné činnosti z důvodu **nedostatku finančních prostředků (52 %)**. Páchání trestné činnosti jako důsledek **drogové závislosti** uvedlo **6 %** respondentů (u nealkoholových drog). **Abúzus alkoholu** byl příčinou kriminality pro **12 %** dotazovaných. **Z nudy** se dopouštěla delikventního jednání **4 %** dotázaných, **touhu po dobrodružství** pak uvedlo **10 %** respondentů. **Vlivem party** se dopustilo protiprávního jednání **16 %** respondentů.

Mezi pachateli ze vzorku hospodářské kriminality bylo zastoupení následující. **Čtyři respondenti (8 %)** uvedli, že se kriminálního jednání dopustili z důvodu **nedostatku finančních prostředků** a **jeden (2 %)** dotazovaný uvedl, že důvodem jeho konání byla **nuda**.

graf k tab. č. 21

Vágnerová¹⁰⁸ uvádí, že každá společnost má stanovená pravidla, kterými reguluje chování svých členů. K udržení chování společnosti v mezích pak slouží vlastní právní normy a nepsaný morální řád. Aktivita, které porušují právní normy, můžeme zařadit do kategorie **kriminálního chování**.

Trestná činnost respondentů, ať už se jí dopouštějí z jakéhokoliv důvodu, je chápána jako porucha **sociálněadaptačních schopností** a dovedností. Takto indisponovaní jedinci pak nejsou schopni nebo ochotni plnit základní požadavky, které na ně společnost klade. „Většině z nich chybí náhled na nevhodnost vlastního chování, a nemají potřebu usilovat o nápravu nebo hledat terapeutickou pomoc.“¹⁰⁹

¹⁰⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 805

¹⁰⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 805

Pravdou také je, že setkat se u odsouzených pachatelů s lítostí nad tím, čeho se dopustili, je prakticky vzácností. Pokud někoho pachatel trestného činu lituje, pak pouze sám sebe.

15.3 Styky s rodinou během výkonu trestu

Výzkumy recidivujících pachatelů dle Kaisera¹¹⁰ dokládají, že nezávisle na charakteru spáchaného trestného činu a délce trestu, vykazují nejpříznivější prognózu ti pachatelé, „kteří mají trvalou rodinnou vazbu, stálé bydliště a vysoké integrace v povolání.“¹¹¹ Pokud však některé z těchto znaků nebo dokonce všechny znaky chybějí, riziko recidivy se strmě zvyšuje.

Abychom zjistili, s kým udržují respondenti během výkonu trestu odnětí svobody kontakty, položili jsme **otázku č. 20**:

Během výkonu trestu odnětí svobody udržujete kontakty:

- a) s manželkou / partnerkou
- b) se sourozenci
- c) s dětmi
- d) s rodiči
- e) s kamarády
- f) s nikým

tabulka 22

KONTAKTY S RODINOU BĚHEM VÝKONU TRESTU

PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
S MANŽELKOU/PARTNERKOU	17	34 %	3	6 %
SE SOUROZENCI	5	10 %		
S DĚTMI	4	8 %		
S RODIČI	15	30 %	2	4 %
S KAMARÁDY	1	2 %		
S NIKÝM	3	6 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

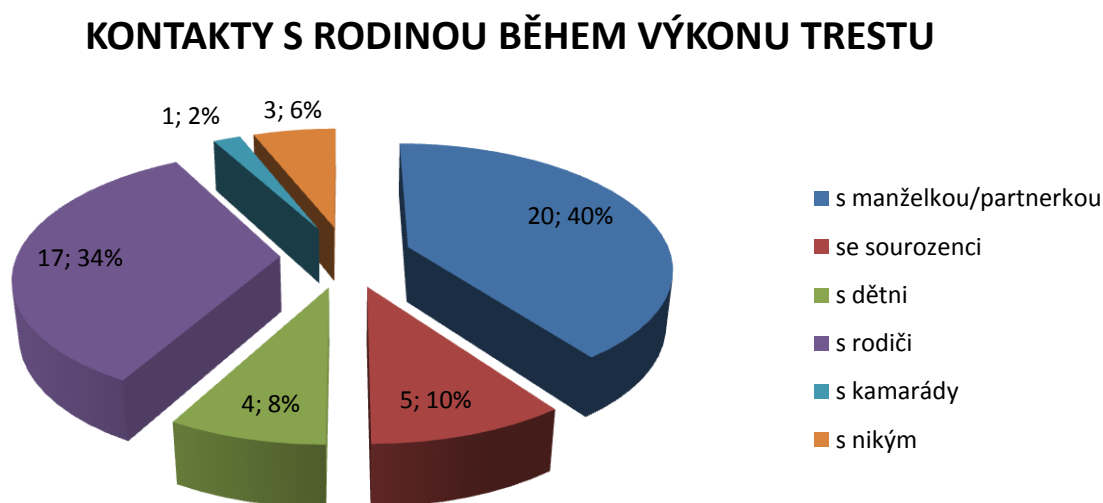
¹¹⁰ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 219

¹¹¹ KAISER, G. *Kriminologie*. 1994, s. 219

Z výsledků šetření je patrné, že **40 %** respondentů udržuje kontakty během výkonu trestu odnětí svobody s **manželkou či partnerkou**. Se **sourozenci** pak komunikuje **10 %** dotázaných, s **děti** udržuje kontakty **8 %** respondentů, s **rodiči** **34 %** respondentů, s **kamarády** **2 %** dotázaných a s **nikým** neudržuje kontakt **6 %** respondentů.

Pachatelé ze vzorku hospodářské kriminality udržují **kontakty s manželkou či partnerkou** ve třech případech (**6 %**) a ve **dvou případech s rodiči**.

graf k tab. č. 22

Náš vzorek, vzhledem k výsledkům, vykazuje relativně vysoké procento respondentů (94%), kteří udržují během výkonu trestu alespoň nějaké kontakty. Nelze předpokládat, že tato skutečnost zabrání všem respondentům v pozdější recidivní kriminalitě, ale určité vazby, které budou odsouzení během výkonu trestu odnětí svobody udržovat, toto riziko mohou alespoň snížit.

15.4 Místo pobytu po propuštění z výkonu trestu

Pro člověka, který je propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, je velmi důležité, aby měl vyřešenou otázku bydlení. Pokud tomu tak není, je velká pravděpodobnost, že se velmi záhy dopustí opakovaného páchaní trestné činnosti. Otázku pobytu respondentů po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody jsme zjišťovali **otázkou č. 21**:

Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody budete pobývat:

- a) u manželky / partnerky
- b) u rodičů
- c) u sourozenců
- d) u dětí
- e) jinde, uveďte kde:

tab. č. 23 MÍSTO VAŠEHO POBYTU PO PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU

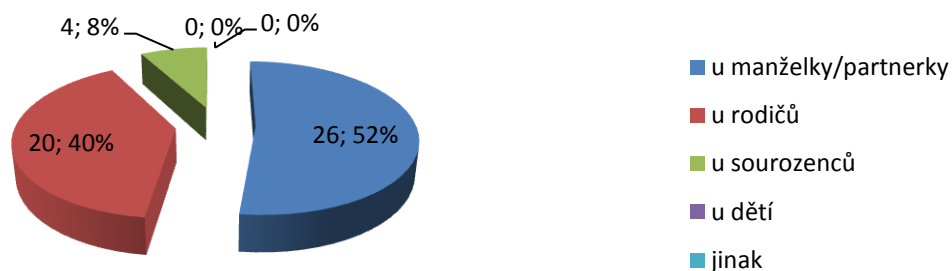
PACHATEL MAJETKOVÉ KRIMINALITY			PACHATEL HOSPOD. KRIMINALITY	
	POČET	%	POČET	%
U MANŽELKY/PARTNERKY	23	46 %	3	6 %
U RODIČŮ	18	36 %	2	4 %
U SOUROZENCŮ	4	8 %		
U DĚTÍ	0	0 %		
JINAK	0	0 %		
CELKEM	45	90 %	5	10 %

49 % respondentů z celkového vzorku bude po propuštění z výkonu trestu bydlet u manželky či partnerky. S bydlením u rodičů počítá 40 % respondentů, u sourozenců pak 8 % dotazovaných.

Tři pachatelé (6 %) ze vzorku hospodářské kriminality počítají s bydlením u manželek či partnerek, dva z respondentů (4 %) pak uvedli, že budou bydlet u rodičů.

graf k tab. č. 23

MÍSTO VAŠEHO POBYTU PO PROPUŠTĚNÍ Z VÝKONU TRESTU

Respondenti z našeho vzorku mají podle výsledků šetření otázku bydlení vyřešenou. Pokud by tomu tak ovšem nebylo a odsouzený člověk by zjistil, že po propuštění z výkonu trestu se nemá kde ubytovat, lze kontaktovat ještě před výstupem sociálního pracovníka přímo ve věznici a ten se pokusí zajistit ubytování například v některém z azylových domů.

16 Analýza spisové dokumentace

Prostřednictvím analýzy spisové dokumentace jsme získali potřebné informace k tomu, abychom **potvrdili** stanovený předpoklad, že **50 % - 80 % pachatelů majetkové kriminality páchá souběžně i jinou formu trestné činnosti**.

tab. č. 24

SOUBĚŽNÁ TRESTNÁ ČINNOST

	§	POČET	%
PORUŠOVÁNÍ DOMOVNÍ SVOBODY	§ 178	5	10 %
NEOPRÁVNĚNÉ UŽÍVÁNÍ CIZÍ VĚCI	§207	3	6 %
ZANEDBÁNÍ POVINNÉ VÝŽIVY	§196	9	18 %
LOUPEŽ	§173	2	4 %
MAŘENÍ VÝKONU ÚŘEDNÍHO ROZHODNUTÍ A VYKÁZÁNÍ	§337	1	2 %
PODVOOD	§209	3	6 %
UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ	§146	1	2 %
POŠKOZOVÁNÍ CIZÍ VĚCI	§228	6	12 %
PODÍLNICTVÍ	§214	2	4 %
PACHATELÉ S DALŠÍMI DELIKTY	CELKEM	32	64 %
PACHATELÉ BEZ DALŠÍCH DELIKTŮ	CELKEM	18	36 %
CELKOVÝ VZOREK RESPONDENTŮ		50	100 %

Výsledky analýzy hovoří následovně. Z celkového vzorku 50 pachatelů, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody za páchání majetkových deliktů, jich **64 % páchalo souběžně další trestnou činnost**, která je podrobně rozepsána v tabulce 23.

17 Presentace dat z šetření

Hlavní předpoklady bakalářské práce se výsledkem dotazníkového šetření a analýzy spisových údajů potvrdily. Při tvorbě dotazníku jsme kladli důraz především na to, abychom získali údaje o věku dotazovaných, o tom, zda páchají trestnou činnost opakovaně, o rodinných podmínkách, o případném užívání drog a alkoholu dotazovanými, o dosaženém vzdělání respondentů a o tom, jestli respondenti páchali souběžně s majetkovou trestnou činností i jiné formy kriminality.

Výsledky šetření nám ukázaly následující skutečnosti. Respondenti z našeho vzorku, který čítal 50 osob, dosahovali **průměrného věku 28 let**, podíl pachatelů, kteří se dopouštěli **recidivní kriminality**, pak činil **54 %**. Zjištěné výsledky nám tak potvrzují předpoklad, že více jak 50 % pachatelů majetkové kriminality recidivuje.

Pachatelé ze vzorku **hospodářské kriminality** patří do věkové kategorie **třiceti až čtyřicetiletých**. Ve výkonu trestu odnětí svobody jsou **poprvé**.

Výsledky z oblasti „**rodinných vlivů**“ respondentů nám potvrzují, že **48 %** pachatelů z našeho vzorku mělo některého člena své nukleární rodiny ve výkonu trestu odnětí svobody. **V neúplné rodině**, tedy v rodině, kde chyběl jeden z rodičů, pak vyrůstalo **58 %** respondentů. **S formou rodinné výchovy**, která byla „**příliš liberální**“ se setkala **48 %** dotazovaných, s formou výchovy, která byla naopak „**příliš přísná**“, se setkala **18%** respondentů.

K neméně zajímavému zjištění, jsme došli u otázky, která se týkala **rodinného prostředí respondentů**, tedy jaká „**atmosféra**“ panovala v rodinách, kde respondenti vyrůstali. Největší skupinu, a to **60 %**, tvořili ti, kteří se v rodině setkali s **běžnými konflikty**. Rodinné prostředí s „**vřelou**“ atmosférou zažili **4 %** dotázaných a s **chladným a odmítavým** prostředím se setkala **22 %** respondentů.

Důležitým faktorem, který hraje roli ve vývoji osobnosti člověka, je případné užívání psychotropních látek jeho rodiči. Nejdříve jsme se respondentů dotazovali na to, zda si jsou vědomi, jestli jejich matka užívala psychotropní látky. **Matku, jako uživatelku psychotropních látek**, uvedlo **10 %** respondentů. Většina dotázaných pak uvedla, že jejich matka psychotropní látky neužívala (**52 %**). Relativně vysoký počet respondentů – **38 %** uvedl, že **neví**, zda jejich matka drogy užívala, či nikoliv.

Další otázka směřovala ke zjištění, zda matka respondentů požívala alkoholické nápoje ve větší míře. **36 %** respondentů odpovědělo kladně, **46 %** dotazovaných uvedlo, že jejich matka alkohol ve větší míře nepožívala a **18 %** respondentů odpovědělo, že **neví**.

Stejné otázky byly respondentům položeny v souvislosti s otcem. **Otce, jako uživatele psychotropních látek uvedlo 34 %** dotázaných, **46 %** uvedlo, že jejich otec psychotropní látky **neužíval** a **20 %** uvedlo, že **neví**. **Požívání alkoholických nápojů ve větší míře, si u otce** vybavilo **38 %** respondentů, **30 %** dotázaných uvedlo, že otec alkohol ve větší míře **nekonsumoval** a **30 %** dotazovaných ze vzorku pachatelů uvedlo, že **neví**, zda jejich otec konzumoval alkoholické nápoje ve větší míře.

Pokud shrneme výsledky šetření, kterých jsme dosáhli v oblasti rodinných vlivů našich respondentů, docházíme k těmto závěrům. Pachatelé majetkové trestné činnosti z našeho vzorku v nadpoloviční většině vyrůstali v neúplných rodinách. V otázkách výchovy, pak **66 %** respondentů odpovědělo, že zažili buď výchovu extrémně volnou (liberální) nebo extrémně přísnou. Rodinné prostředí většina respondentů hodnotila jako prostředí „s běžnými mezilidskými konflikty“ (**60 %**). S nejzajímavějšími výsledky jsme se však setkali u odpovědí, kterými jsme ověřovali, zda rodiče respondentů užívali psychotropní látky. Respondenti uvedli, že psychotropní látky užívali jejich matky v **10 % případů**, otcové pak ve **34 % případů**. Vysoké procento dotazovaných uvedlo, že **neví**, zda jejich rodiče užívali psychotropní látky a alkohol. Pravděpodobná vysvětlení těchto výsledků jsme uvedli v kapitolách 14.3.5 a 14.3.7, v praktické části práce.

Respondenti ze vzorku hospodářské kriminality a jejich rodinné prostředí se nikterak nevymykají společenskému průměru. Téměř shodně uvedli, že jejich rodiče je vychovávali běžnou formou, atmosféra v rodinách byla velmi dobrá a rodiče neužívali psychotropní látky. Toto naše zjištění potvrzuje odborná literatura, která většinu pachatelů hospodářské kriminality charakterizuje jako jedince, kteří „*vykazují všechny znaky normálního člověka*“.¹¹²

Můžeme tedy konstatovat, že rodinné prostředí u většího počtu **pachatelů majetkové trestné činnosti** bylo nějakým způsobem narušené, tudíž mohlo negativně ovlivnit jejich celkový vývoj a být příčinou jejich pozdějšího kriminálního chování.

Dalším ze stanovených předpokladů bakalářské práce je tvrzení, že **30% - 50% pachatelů majetkové trestné činnosti má vyšší, než základní vzdělání**. Výsledky šetření hovoří takto.

---

¹¹² SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl*. 2007, s. 16

Respondenti, kteří mají **základní vzdělání**, tvoří **63%** ze zkoumaného vzorku. **Střední odborné učiliště** absolvovalo **19%** dotázaných, **středoškolské vzdělání s maturitou** má **16%** respondentů a **2%** dotázaných má **vysokoškolské vzdělání**.

Zajímalo nás také, jaký přístup měli respondenti ke studijním povinnostem. Výsledky šetření ukazují, že **12%** z dotázaných hovoří o svých studijních výsledcích jako o **velmi dobrých**. Za **průměrné** pak považuje své studijní výsledky **26%** respondentů, **horší prospěch, ale snahu** o jeho zlepšení mělo **34%** dotázaných. Studijní výsledky pak **nepovažovalo za důležité, 28%** respondentů.

Důležité pro nás bylo zjištění, že míra zájmu rodičů respondentů o jejich studijní výsledky byla v **66 %** přiměřená, **24 %** rodičů pak mělo zájem pouze v případech, když dostal respondent špatnou známku, nebo nemělo zájem žádný.

Respondenti z našeho vzorku mají ve většině případů ukončené pouze základní vzdělání. Přístup respondentů ke studijním povinnostem je pak lepší. **Minimálně snahu o zlepšení studijních výsledků vykazovalo 72 %** respondentů. **Zájem rodičů** respondentů o studijní výsledky svých dětí, pak **byl přiměřený v 66 %**.

Pachatelé ze vzorku hospodářské kriminality mají pak ukončené minimálně středoškolské vzdělání s maturitou, v jednom případě má respondent ukončené vysokoškolské vzdělání. Naše získané výsledky potvrzuje odborná literatura, když o pachatelích hospodářské kriminality hovoří jako o lidech s „*obvykle středním a vyšším vzděláním*“.¹¹³

Z výsledků šetření tedy vyplývá, že respondenti z řad **pachatelů majetkové kriminality** mají skutečně ve většině případů nižší vzdělání. Důsledkem toho je pak horší uplatnění na trhu práce a tím i zvýšené riziko nezaměstnanosti. Oba tyto faktory jen zvyšují pravděpodobnost toho, že takový jedinec, se dříve nebo později, začne chovat delikventním způsobem.

Soubor otázek, které zjišťovaly, s kým a jakým způsobem respondenti trávili volný čas v období dospívání, byl zodpovězen následujícím způsobem. Respondentů, kteří volný čas trávili **sami**, bylo **14 %**. Volný čas trávený **s partou**, uvedlo **32 %** celkového vzorku, **sportovní aktivity** pak uvedlo **16 %**, volný čas **v hernách a barech** trávilo **16 %** dotazovaných, **s rodinou** pobývalo **14 %** respondentů. **Věnovat se dětem a zájmovým**

---

¹¹³ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl*. 2007, s. 16

kroužkům pak zvolila skupina **6 %** respondentů. **Jeden respondent** uvedl, že **volný čas neměl**.

Pokud respondenti uvedli, že svůj volný čas trávili s partou vrstevníků, zajímalo nás, jakým způsobem. Ze všech uvedených možností nejvíce respondentů (**38 %**) zvolilo tu variantu, že společně s partou **navštěvovali kulturní akce (kina, koncerty)**. Zajímavé zjištění bylo, že **13 %** respondentů připouštělo, že **náplň jejich volného času měla občas kriminální charakter**. Varianty, kde bylo respondentům nabízeno jako možnost trávení volného času učení a navštěvování zájmových kroužků, neobstály. Tuto možnost nezvolil ani jediný z respondentů.

Nejčastějším uváděným důvodem vstupu do party vrstevníků pak bylo hledání porozumění a pochopení. To byly důvody ke vstupu do party pro **44 %** respondentů. **Společné zájmy** pak v partě chtělo sdílet **37 %** dotazovaných a **19 %** respondentů nevědělo, **jak jinak využít volný čas**.

Respondenti ze vzorku pachatelů hospodářské kriminality uvedli, že volný čas ve vrstevnické partě netrávili. Dva z respondentů volný čas trávili s rodinou, jeden sportovními aktivitami, další pak sám a třetí respondent se věnoval kroužkům a zájmovým aktivitám s dětmi.

Kvalita rodičovského dohledu je další komponentou možného vzniku delikventního chování. Celkově lze výsledky dotazníkového šetření v tomto směru hodnotit tak, že kvalitní rodičovský dohled byl zajištěn pouze u nejmenší skupiny respondentů (**16 %**).

Užívání psychotropních látek má velký vliv na páčání majetkové trestné činnosti. Zjišťovali jsme proto, jaké mají naši respondenti zkušenosti s drogami. Výsledky šetření nám ukázaly, že zkušenosti s drogami, byť jen ve formě **experimentování**, má **54 %** dotazovaných, **10 %** respondentů uvedlo, že **drogy užívali dlouhodobě**. Respondenti, kteří uvedli, že psychotropní látku nikdy neužili, pak tvoří **26 %**.

Důvody, pro které se respondenti dopouštěli páčání kriminality, s drogami také zřejmě souvisí, byť páčání trestné činnosti přímo z důvodu drogové závislosti uvádí pouze **6 %** dotázaných. **52 %** respondentů uvedlo, že se majetkové kriminality dopouštělo z důvodu nedostatku finančních prostředků. Z jakého důvodu se respondentům nedostávaly finanční prostředky, však nevíme.

Pachatelé hospodářské kriminality uvedli, že důvodem trestné činnosti byl v jejich případě nedostatek financí. Pro jednoho respondenta byla trestná činnost východiskem z nudy.

Výsledky našeho šetření také ukázaly, že **kontakty s rodinou, známými a příbuznými udržuje** během výkonu trestu **94 %** respondentů a **100 %** respondentů uvedlo, že po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody mají zajištěné ubytování.

Faktory, jakými je udržování kontaktů s rodinou a příbuznými během výkonu trestu a zajištěné ubytování, jsou velmi důležité jako prevence recidivní kriminality, která je u majetkové kriminality relativně vysoká.

Posledním předpokladem bakalářské práce, který se nám podařilo potvrdit je ten, že 50 % - 80 % pachatelů majetkové trestné činnosti páchá souběžně s touto trestnou činností i jinou formu kriminality. Výsledek šetření je takový, že z celkového vzorku 50 pachatelů, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody za páchání majetkových deliktů, jich **64 % páchalo souběžně další trestnou činnost**. K tomuto výsledku jsme došli pomocí **analýzy spisové dokumentace**.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo pomocí výše uvedených metod **potvrdit** nebo **vyvrátit**, zda mají faktory jako **pachatelův věk, stupeň vzdělání, rodinné prostředí** ve kterém vyrůstal a **zneužívání psychotropních látek**, vliv na trestnou činnost, kterou páchal a **v jaké míře tento pachatel recidivuje**.

Realizací dotazníkového šetření a analýzou spisové dokumentace jsme došli k závěru, že **faktory, které jsme formulovali ve výzkumné otázce, skutečně mohly výrazně ovlivnit vývoj pachatelovy osobnosti a též mohly mít velký vliv na jeho kriminální chování**. Výsledky šetření také prokázaly, že **54 % pachatelů majetkové trestné činnosti recidivuje**.

18 Ověření platnosti předpokladů

Před realizací samotného dotazníkového šetření a před analyzováním spisové dokumentace, jsme stanovili pro praktickou část bakalářské práce následující předpoklady:

- 1. Lze předpokládat, že 50 % - 70 % pachatelů majetkové trestné činnosti recidivuje,**
- 2. Lze předpokládat, že 30 % - 50 % pachatelů má vyšší než základní vzdělání,**

3. Lze předpokládat, že 50 % - 80 % pachatelů majetkové kriminality, páchá souběžně i jinou formu trestné činnosti.

Předpoklad první. Byl vytvořen na základě teoretických poznatků z odborné literatury, která říká, že „*podíl recidivujících pachatelů byl u majetkové kriminality vždy vyšší, než u ostatních trestných činů.*“¹¹⁴

Tento předpoklad jsme ověřovali pomocí dotazníkového šetření, v němž jsme se respondentů tázali, kolikrát jsou ve výkonu trestu za páchání majetkové kriminality. Výsledky nám ukázaly, že **vícekrát je ve výkonu trestu 54 % respondentů**. Totožné údaje uvádějí také odborné zdroje. „*Jestliže podíl recidivujících pachatelů na celkové trestné činnosti činil v průměru 40 %, pak u majetkové kriminality představoval více než 50 %.*“¹¹⁵

Předpoklad č. 1 se nám potvrdil.

Předpoklad druhý byl utvořen na základě poznatků z odborných zdrojů. Tyto zdroje uvádějí, že pachatelé majetkové trestné činnosti jsou většinou lidé z nižších sociálních vrstev a také s nižším vzděláním.

Tento předpoklad byl ověřen pomocí dotazníkového šetření, v němž jsme se respondentů dotazovali na jejich nejvyšší dosažené vzdělání. Výsledky nám ukázaly, že **63 %** respondentů má ukončené pouze základní vzdělání. **Předpoklad č. 2 se nám potvrdil.**

Předpoklad třetí jsme formulovali taktéž na základě poznatků z odborné literatury. Tento předpoklad jsme ověřovali analýzou spisové dokumentace. Výsledkem analýzy bylo zjištěno, že z celkového vzorku 50 pachatelů, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody za páchání majetkových deliktů, jich **64 % páchalo souběžně další trestnou činnost**, která je podrobně rozepsána v tabulce 23., v kapitole 16, praktické části práce. **Předpoklad č. 3 se nám potvrdil.**

---

¹¹⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 267

¹¹⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2004, s. 267

19 Závěr

Tématem této bakalářské práce je pachatel majetkové trestné činnosti. Cílem teoretické části je stručné a výstižné seznámení čtenáře s důležitými pojmy, které souvisí s majetkovou a hospodářskou kriminalitou, s osobností pachatele a jeho motivací ke kriminálnímu jednání. Praktická část pak pomocí dotazníkového šetření a analýzy spisových dokumentů aplikuje teoretické poznatky na konkrétní případy. Smyslem praktické části je pomocí výše uvedených metod potvrdit nebo vyvrátit, zda mají faktory jako pachatelův věk, stupeň vzdělání, rodinné prostředí, ve kterém vyrůstal, a zneužívání psychotropních látek, vliv na trestnou činnost, kterou páchal a v jaké míře tento pachatel recidivuje. V předchozích kapitolách jsme čtenáře seznámili s výsledky šetření, díky kterým se nám předpoklady stanovené pro tuto bakalářskou práci potvrdily.

Výsledky našeho šetření sice nepředstavují pro studovaný obor penitenciární péče žádné nové poznatky, ale práce potvrzuje některé stávající skutečnosti, které s pachateli majetkové trestné činnosti úzce souvisí a jsou uváděny v odborných publikacích.

Praktická část naší bakalářské práce potvrdila, že vzorek padesáti pachatelů majetkové trestné činnosti, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici v Liberci, jsou v 54 % případů osoby odsouzené za recidivní kriminalitu. Toto naše zjištění můžeme podpořit odbornou literaturou z oblasti Kriminologie. Dalším zjištěním, ke kterému jsme pomocí dotazníkového šetření dospěli, je skutečnost, že ve většině případů pocházejí pachatelé majetkové kriminality z nefungujících rodin, které jsou „neúplné“, kde je uplatňována nevhodná forma výchovy a kde rodiče užívají psychotropní látky. Pokud budeme hovořit o tvrzeních, že pachatelé majetkové kriminality pocházejí z chudších vrstev, kde je horší přístup ke vzdělávání, pak nám nezbývá nic jiného, než s tímto tvrzením souhlasit. Výsledky našeho šetření totiž říkají, že celých 63 % respondentů má ukončeno pouze základní vzdělání.

Praktická část a její výsledky nám také z části ukazují na to, jak „propastné“ rozdíly jsou mezi rodinnými podmínkami, které mají pachatelé běžné majetkové kriminality a pachatelé hospodářské kriminality. Pachatelé hospodářské kriminality většinou pocházejí z běžných „spořádaných“ rodin, kde je jim poskytnuta odpovídající výchova a vzdělání. Zamýšleli jsme se tedy nad tím, proč lidé, kteří mají negativní rodinnou anamnézu, nežijí na ulici a mnohdy mají vlastní fungující rodinu, páchají tak závažnou trestnou činnost. Z výsledků šetření vyplynulo, že takto konají z důvodů nedostatku finančních prostředků. Tímto se uzavírá pomyslný kruh, kdy jsme se v úvodu této bakalářské práce zmiňovali o tom, jakým způsobem

je současná společnost orientovaná na výkon a zejména na solventnost svých členů. Pokud mají tito „členové“ navíc poruchu sociálněadaptačních schopností, pak je zde velká pravděpodobnost, že si budou „brát“ cokoliv, co se jim zalíbí, bez ohledu na způsobené důsledky. Sochůrek¹¹⁶ uvádí, „že pachatelé hospodářské kriminality většinou vykazují zvýšený egocentrismus a zejména změny v hodnotovém systému.“

20 Navrhovaná opatření

Navrhnout konkrétní opatření, která by zmírnila páchaní majetkové kriminality, je velmi obtížné. Nelze totiž praktikovat takový společenský vzorec, podle kterého by všichni členové společnosti měli shodný majetek, stejně tak jako není možné, aby se ve společnosti nevyskytovali lidé, kteří k získání svého majetku nepoužijí jakýchkoli prostředků.

Řada odborníků proto navrhuje opatření situační, čili opatření taková, která potencionálním pachatelům znesnadňují kriminální chování. Mezi tato opatření patří různé bezpečnostní systémy, elektronická čidla do bytů, satelitní zabezpečení pro motorová vozidla apod.

Důležitá je zejména prevence kriminality. Tato prevence by měla začínat již výchovou v rodině, neboť jak vyplynulo i z výsledků praktické části bakalářské práce, je rodina velmi důležitou složkou socializačního procesu. Během tohoto procesu jsou dítěti vštěpovány základní hodnoty a návyky, jejichž dodržování bude celoživotně vyžadováno a naopak nedodržení sankcionováno. Pokud rodina ve výchově selže, je pak jakákoli další náprava obtížná. Ani školní instituce nejsou „všemohoucí“, jak se mnoho rodičů domnívá. Škola by naopak měla vycházet více vstříc dětem, které pocházejí ze sociálně slabších rodin, dětem, které trpí poruchami chování nebo hyperaktivitou. Právě tyto děti pak nejčastěji nastupují kriminální dráhu. V mnoha případech by více informací z oblasti péče o vlastní děti potřebovali i někteří rodiče. S takovými programy se můžeme setkat např. ve věznici Světlá nad Sázavou, kde se ženy ve výkonu trestu odnětí svobody učí pečovat o své malé děti. Možná by takové programy našly uplatnění i v civilním životě.

Nejvlivnějším činitelem v oblasti prevence kriminality je bezpochyby stát, který může pomocí sociální politiky ovlivňovat systém vzdělávání, stabilitu rodiny, zaměstnanost,

---

¹¹⁶ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl*. 2007, s. 16

fungování policie a soudnictví. Pokud bude ovšem sociální oblast odsouvána stále do pozadí, jak je tomu doposud, nelze očekávat výrazné zlepšení.

21 Seznam použitých zdrojů

CHMELÍK, J., HÁJEK, P., NEČAS, S. *Úvod do hospodářské kriminality*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 167 s. ISBN 80-86898-13 X

ČERNÝ, M. *Rodina a dědičnost*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1971, 316 s. ISBN 735-21-71

HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. *Závislost známá a neznámá*. 1. vyd. Praha: Grada, 1996, 168 s. ISBN 80-7169-277-8

<http://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

<http://www.vsrr.cz/kestazeni/predmety/kriminologie.pdf>

KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1994, 268 s. ISBN 80-7179-002-8

MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. 1. vyd. Praha: Empatie, 1995, 112 s. ISBN 80-901-618-9-8

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2

NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1996, 203 s. ISBN 80-85121-52-2

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, 419 s. ISBN 80-86432-08-4

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998, 268 s. ISBN 80-85931-48-6

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie III. díl*. Liberec, 2007, 69 s. ISBN 978-80-7372-205-0

Trestní zákon č. 140/1961 Sb. ve znění k 31 .12 .2009. Ostrava: Sagit, 2009, 560 s. ISBN 978-80-7208-782-2

VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie osobnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010, 467 s. ISBN 978-80-246-1832-6

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004, 872 s. ISBN 80-7178-802-3

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Liberec, 2008, 124 s. ISBN 978-80-7372-307-1

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 408 s. ISBN 978-80-247-1428-8

22 Seznam příloh

Příloha A – Dotazník

Příloha B - CD

Odsouzení,

rád bych požádal o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká Vaší osoby v souvislosti s umístěním do Vazební věznice Liberec. Dotazník je koncipován pouze pro mé studijní účely, údaje budou sloužit pro podklad zpracování výzkumné části bakalářské práce.

Na každou následující otázku zaškrtněte příslušnou odpověď nebo odpovědi. Dotazník je zcela anonymní, v žádném případě nevyplňujte své jméno. Snažte se prosím o pravdivé vyplnění.

Děkuji za spolupráci.

1. Kolik je Vám let:

2. Ve výkonu trestu jste za páchaní majetkové kriminality:

- ☐ poprvé
- ☐ podruhé
- ☐ potřetí
- ☐ vícekrát, uveďte:

3. Byl někdo z Vaší rodiny (rodiče, sourozenci) ve výkonu trestu odnětí svobody?

- ☐ ano, některý z rodičů
- ☐ ano, některý ze sourozenců
- ☐ ne
- ☐ nevím

4. Vyrůstal jste:

- ☐ s vlastními rodiči
- ☐ s matkou
- ☐ s otcem
- ☐ s prarodiči
- ☐ jinak, uveďte:

5. Máte dokončené:

- ☐ základní vzdělání
- ☐ střední odborné učiliště
- ☐ středoškolské vzdělání s maturitou
- ☐ vysokoškolské vzdělání
- ☐ jiné, uveďte:

6. Během školní docházky jste:

- ☐ prospíval velmi dobře a učení vás bavilo
- ☐ patřil jste k průměrným studentům
- ☐ prospíval hůře, ale snažil jste se to změnit
- ☐ své studijní výsledky nepovažoval za důležité

7. Rodiče se o Vaše školní výsledky zajímali:

- ☐ hodně
- ☐ průměrně
- ☐ jen když jste dostal špatnou známku
- ☐ vůbec

8. Výchova ve Vaší rodině byla:

- ☐ běžná
- ☐ příliš volná
- ☐ příliš přísná

9. Atmosféra v rodině, ve které jste vyrůstal, byla:

- ☐ vřelá (rodiče Vám dávali najevo svoji lásku)
- ☐ bezkonfliktní
- ☐ s běžnými konflikty
- ☐ chladná, nevšímavá

10. Užívala Vaše matka drogy?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ nevím

11. Požívala Vaše matka alkohol ve větší míře?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ nevím

12. Užíval Váš otec drogy?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ nevím

13. Požíval váš otec alkohol ve větší míře?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ nevím

14. Volný čas jste v období dospívání trávil:

- ☐ sám
- ☐ s partou
- ☐ sportovními aktivitami
- ☐ v hernách, barech
- ☐ s rodinou
- ☐ věnoval jste se dětem (kroužky, sportovní oddíly atd.)
- ☐ neměl jste žádný volný čas
- ☐ jinak, uveďte:

15. Pokud jste trávil volný čas s partou; (pokud ne, přejděte k otázce č. 17)

- ☐ nudili jste se
- ☐ navštěvovali jste kulturní akce (kino, koncerty)
- ☐ procházeli jste se po městě a hledali zábavu
- ☐ navštěvovali jste sportovní utkání
- ☐ připouštíte, že vaše jednání mělo někdy povahu přestupků
- ☐ navštěvovali jste restaurace, herny
- ☐ experimentovali jste s psychotropními látkami
- ☐ navštěvovali jste zájmové kroužky (skaut, junák atd.)
- ☐ učili jste se

16. Co Vás vedlo k zapojení se do party:

- ☐ společné zájmy
- ☐ nevěděl jsem, jak jinak využít volný čas
- ☐ hledal jsem porozumění a pochopení
- ☐ jiné důvody, uveďte:

17. Pokud jste trávil volný čas mimo domov:

- ☐ rodiče vždy věděli, kde a s kým jste
- ☐ rodiče občas věděli, kde a s kým jste
- ☐ rodiče vůbec nevěděli, kde a s kým jste a ani je to nezajímalo
- ☐ rodiče se zajímali kde a s kým jste a vy jste občas zalhal

18. Máte zkušenosti s užíváním drog?

- ☐ ano, ale pouze jsem s drogou experimentoval (vyzkoušel ji)
- ☐ ano, drogy jsem užíval po delší dobu
- ☐ ne

19. Co Vás vedlo k páchání majetkové trestné činnosti:

- ☐ nedostatek peněz
- ☐ drogová závislost
- ☐ alkohol
- ☐ nuda
- ☐ touha po dobrodružství
- ☐ vliv party

20. Během výkonu trestu odnětí svobody udržujete kontakty:

- ☐ s manželkou / partnerkou
- ☐ se sourozenci
- ☐ s dětmi
- ☐ s rodiči
- ☐ s kamarády
- ☐ s nikým

21. Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody budete pobývat:

- ☐ u manželky / partnerky
- ☐ u rodičů
- ☐ u sourozenců
- ☐ u dětí
- ☐ jinde, uveďte kde: